

CARTES

JOSEPMARIA ESCRIVÀ DE BALAGUER

SOBRE L'OBRA DE SANT GABRIEL

*Cré'ete ante los obitá'cul
gracia de d'ot no te r
lter! Inter medium mo
pertransibunt aqua — p
través de los montes!
i qué' i'importa que de
de recordar tu ac
elle q*

Josepmaria Escrivà de Balaguer

**Edició preparada per
Luis Cano**

Carta 29

© 2023 by Scriptor S.A.

© 2023 by Fundación Studium

Índex

Introducció

Carta

Optimisme fundat en Crist

Ferment per divinitzar els homes

Labor de sant Gabriel: donar sentit cristià a tota la societat

Amarar d'esperit cristià totes les activitats del món

Preocupació i responsabilitat de tota l'Església Santa

Sembra de pau i d'amor

Així van actuar els primers cristians

Defensa de la veritat, ofegant el mal en abundància de bé

Crist al capdamunt de totes les activitats humanes

Consciència cristiana en viure les obligacions cíviques

Formació dels supernumeraris

Cada caminant que segueixi el seu camí

Llibertat

Apostolat en l'exercici dels deures i drets ciutadans

Proclamar la veritat sense parar

Tota labor honesta es pot orientar amb esperit cristià i apostòlic

Mentalitat de servei

El matrimoni és camí diví a la terra

Llars Iluminoses i alegres

Audàcia en complir la nostra missió

*Introducció**

Al llarg de la seva vida, sant Josepmaria va escriure un gènere de documents, que va anomenar *cartes*, per tractar aspectes centrals del carisma i de la història de l'Opus Dei. El seu to és semblant al d'una conversa familiar, en la qual el fundador desenvolupa un tema sense rigidesa, com qui parla amigablement amb persones que estima i a les quals vol comunicar un missatge important.

La data que té, el 9 de gener del 1959, és sens dubte propera al treball de redacció, però no es pot precisar gaire més sobre el període en què sant Josepmaria la va compondre. Consta que, després de ser impresa, se'n van enviar exemplars a diversos països el 21 de gener del 1966.

Aquesta carta, que segons l'edició de la col·lecció d'Obres Completes té el número 29, tracta sobre l'obra de sant Gabriel, un dels apostolats —potser el més extens avui dia— que desenvolupa l'Opus Dei entre persones que ja han superat la joventut i que, generalment, se senten orientades a seguir el camí matrimonial.

Sant Josepmaria havia tractat amb profunditat aquest tema el 1950, quan va escriure la seva *Instrucció sobre l'obra de sant Gabriel*, la quarta de les seves Instruccions, que havia començat a redactar el 1935. La Instrucció va estar molt lligada a l'aprovació estatutària de la figura dels supernumeraris, en qui la Santa Seu va reconèixer una veritable vocació per dedicar-se plenament a Déu, encara que dediquin als treballs apostòlics el temps que les seves circumstàncies familiars i socials els permeten.^[1]

Del 1950 al 1965 el món havia canviat molt, i en l'horitzó s'intuïen transformacions socials radicals que repercutirien sobre múltiples dimensions de la vida humana, en primer lloc, la religiosa, però també la moral i familiar. Per a sant Josepmaria era urgent subratllar un aspecte de l'obra de sant Gabriel a la qual ja havia al·ludit en la Instrucció, però que aquí pren un lloc preponderant: la projecció evangelitzadora d'aquesta labor, que es destina no només a fer un apostolat individual, sinó a influir cristianament en un món que s'està apartant dramàticament de Déu, almenys a Occident.

Quan aquesta carta va sortir a la llum, a mitjans dels anys seixanta, l'obra de sant Gabriel estava experimentant una gran expansió en diversos països. Disposar d'un text com aquest, en aquells moments, podia ser molt útil per a la formació dels qui havien de dirigir o formar les supernumeràries i supernumeraris, i també per transmetre'ls la doctrina del Fundador sobre els múltiples aspectes que es tracten en aquest text. L'opinió pública sobre alguns d'aquests, com les qüestions de moral matrimonial, havia canviat profundament des del 1950 i era un tema de gran actualitat el 1966.

Sant Josepmaria comença la seva carta explicant que la salvació portada per Jesucrist va destinada a tots els homes sense excepció. Però, tot i que la seva redempció sigui sobreabundant, cal constatar que molts desconeixen Crist i que el mal ha prosperat al món: «En el camp que Déu s'ha fet a la terra, que és heretat de Crist, hi ha zitzània. No només zitzània, abundància de zitzània!» (3), escriu. Davant d'aquesta realitat, aquestes pàgines constitueixen una crida a participar en la redempció amb Jesucrist, a no quedar-nos indiferents. Es fa necessari, diu, actuar com el ferment a la massa, amb una actuació lenta i constant, per divinitzar els homes (números 1-9).

En aquest context de grans horitzons apostòlics —continua als números 10-15— es col·loca l'obra de sant Gabriel, amb la qual «omplim totes les activitats del món d'un contingut sobrenatural, que —a mesura que es vagi estenent— anirà contribuint eficaçment a solucionar els grans problemes dels homes» (10a). Aquest és un punt clau en la carta: la repercussió de l'obra de sant Gabriel no es limita a millorar la vida cristiana dels que la freqüenten, sinó que porta, a conseqüència de l'actuació personal, a vivificar i il·luminar les realitats i les estructures temporals amb la vida i la llum de Crist. En aquesta secció parla de la vocació dels supernumeraris i supernumeràries, i en destaca aquesta projecció evangelitzadora i transformadora: són gent de tota mena i classe social, que poden influir cristianament, tant des dels llocs rectors de la societat com en les cruïlles més modestes de la vida, amb un apostolat diversificat, que té totes les especialitzacions que la vida mateixa ofereix. D'aquí la importància de la vocació professional secular que és part de la vocació com a supernumerari o supernumerària, que, entre altres aspectes, la diferencia dels apostolats duts a terme per altres realitats de l'Església.

La part central (números 16-32) comença tractant la relació entre santedat i apostolat personal. Després continua desenvolupant el tema principal d'aquesta carta: l'actuació professional i apostòlica s'orienten no només a la realització d'un apostolat individual, sinó que es fusionen per construir una societat més justa i més cristiana. Per això Escrivà exhorta a estimar el món i a estar present sense por en totes les activitats i organitzacions dels homes. Sense deixar irresponsablement el camp lliure als enemics de Déu i, alhora, sense acritud: «La nostra actitud ha de ser, fills meus, de comprensió, d'amor. La nostra actuació no s'adreça contra ningú, no pot tenir mai matisos de sectarisme: ens esforcem per ofegar el mal en abundància de bé» (25). Exhorta a treballar amb «un amor molt gran a tots els homes, un cor obert a totes les seves inquietuds i problemes, una

comprensió immensa, que no entén de discriminacions ni d'exclusivismes» (26). A entestar-se a «cristianitzar totes les activitats del món: posar Crist al capdamunt de totes les activitats humanes» (28).

Una secció breu (números 33-37) està dedicada a glossar algunes característiques de la formació dels supernumeraris i supernumeràries, entre les quals destaca la llibertat, tant en l'assimilació del carisma peculiar com en la manera de desenvolupar-se en el camp professional i social: «Llibertat, fills meus —afirma—. No espereu mai que l'Obra us doni consignes temporals» (36). Exhorta que cadascú busqui les solucions que, en consciència, consideri més apropiades per resoldre els problemes del seu temps. Es queixa que hi hagi qui, a l'Església, no entengui ni respecti aquesta llibertat, endut pel clericalisme.

A continuació hi ha una altra part (números 38-42), també breu, en què exposa més característiques de l'apostolat dels supernumeraris, homes i dones: no és una tasca eclesiàstica; s'ha d'exercir amb humilitat; es desenvolupa en l'àmbit dels deures i drets ciutadans, perquè la vocació té un «caràcter plenament secular» (41). Per això insisteix de nou en la necessitat d'estar presents, com a ferment cristià, en les activitats humanes i en la vida pública, tenint en compte la importància que té la legislació civil per modelar la vida dels homes en qüestions de rellevància moral.

Després d'una breu al·lusió als cooperadors (número 43), s'atura en alguns apostolats específics, com el d'anunciar el missatge evangèlic a l'opinió pública per mitjà dels sistemes de comunicació de masses (números 44-46); l'apostolat de la diversió; la intervenció en les finances i en els diversos camps de l'economia i de la política (números 47-52).

Una última secció (números 53-58) està dedicada a la vida familiar i al matrimoni, en què proporciona criteris per viure santament els deures conjugals, en uns temps en què la permissivitat sexual s'estava obrint pas, igual que la mentalitat contraceptiva i el divorci. La carta acaba amb unes paraules conclusives, que exhorten a comprometre's amb la vocació rebuda, recolzats en la consciència de la mateixa filiació divina (números 59-60).

[Torna a l'índex](#)

Carta

[Sobre l'obra de sant Gabriel: la vocació dels supernumeraris i la seva missió en la santificació del món i de la vida matrimonial i familiar; també designada per l'incipit *Dei amore*, té data del 9 de gener del 1959 i es va imprimir per primera vegada el gener del 1966].

1 Hem estat elegits per l'amor de Déu, filles i fills estimadíssims, per viure aquest camí —sempre jove i nou— de l'Obra, aquesta aventura humana i sobrenatural, que és corredempció amb Crist, participació estreta i íntima en l'ànsia impacient de Jesús per estendre el foc que havia vingut a portar a la terra.^[2]

Ell, amb la seva creu i el seu triomf sobre la mort, va estripar el decret de condemna dels homes^[3] i els va guanyar a tots amb el preu immens i infinit de la seva sang: *empti enim estis pretio magno*,^[4] hem estat comprats pagant un preu. A tota la humanitat, sense excepció, li va obrir la possibilitat d'una nova vida, de renéixer en l'Esperit, d'iniciar una existència de vencedors que poden exclamar: *si tenim Déu amb nosaltres, qui tindrem en contra? Ell, que no va plànyer el seu propi Fill, sinó que el va entregar per tots nosaltres, com no ens ho donarà tot juntament amb ell?... N'estic cert: ni la mort ni la vida, ni els àngels ni les potències, ni el present ni el futur, ni els poders, ni el món de dalt ni el de sota, ni res de l'univers creat no ens podrà separar de l'amor de Déu que s'ha manifestat en Jesucrist, Senyor nostre.*^[5] Himne esplèndid de seguretat, de plenitud, d'enorgulliment, que el pobre fang humà no va poder mai somiar en entonar!

2 Però el Senyor, que ofereix la seva salvació a tots els homes, sense discriminacions de poble, raça, llengua o condició,^[6] no força a ningú perquè l'accepti. Deixa els homes en llibertat: els homes de vegades no volen, i obliguen Jesús a admetre les seves excuses baixes i egoistes, les seves negatives —*habe me excusatum*—^[7] a la invitació amorosa de participar en la gran cena.

És un dolor veure que, després de vint segles, n'hi hagi tan pocs que s'anomenin cristians al món i que, entre els que s'anomenen cristians, n'hi hagi tan pocs que tinguin la veritable doctrina de Jesucrist. Us he explicat alguna vegada que, contemplant un mapamundi, un home que no tenia mal cor, però que no tenia fe, em va dir: *miri, de nord a sud, i d'est a oest, miri. Què vol que miri?*, li vaig preguntar. I aquesta va ser la seva resposta: *el fracàs de Crist. Tants segles intentant posar al cor dels homes la seva doctrina i observi'n els resultats: no hi ha cristians.*

Al principi em vaig omplir de tristesa; però de seguida d'amor i d'agraïment, perquè el Senyor ens ha volgut fer cooperadors lliures de la seva obra redemptora. Crist no ha fracassat: la seva doctrina i la seva vida estan fecundant contínuament el món. La seva redempció és suficient i sobreabundant, però ens tracta com a éssers intel·ligents i lliures i ha disposat que, misteriosament, complim en la nostra carn —en la nostra vida— allò que falta a la seva passió *pro corpore eius, quod est Ecclesia*.^[8]

La redempció es continua fent: i vosaltres i jo som corredeptors. Val la pena jugar-se la vida sencera, i saber patir, per amor, per tirar endavant les coses de Déu i ajudar-lo a redimir el món, per corredeptir. Davant d'aquesta consideració, és l'hora que vosaltres i jo clamem en lloança a Déu: *laudationem Domini loquetur os meum, et benedicat omnis caro nomini sancto eius*;^[9] que la nostra boca

enalteixi el Senyor, i que totes les criatures beneixin el seu sant nom.

3 No podem oblidar, fills meus, que el Senyor ha dit que el seu regne no és d'aquest món^[10] perquè, en permetre el mal ús de la llibertat humana, ha tolerat que, fins al dia de la collita, creixi la zitzània al mateix temps que el bon blat.^[11] I el mal ha prosperat! Ja des del bressol de l'Església, fins i tot en vida dels Apòstols, sorgeixen les heretgies i els cismes. Persecucions dels pagans, en els primers temps de la cristiandat, mahometisme, protestantisme, i comunisme ara. En el camp que Déu s'ha fet a la terra, que és heretat de Crist, hi ha zitzània. No només zitzània, abundància de zitzània!

Fins que baixi del cel la ciutat santa, la nova Jerusalem —cel nou i terra nova—,^[12] no hi haurà treva en la batalla que es lliura entre *el Senyor de senyors i Rei de reis, i tots els cridats, escollits i fidels*^[13] d'una banda, i els servidors de la bèstia i del *Fill de la perdició, el qui s'alça i s'enfronta contra tot allò que és tingut per diví o per sagrat: aquest anirà a asseure's al santuari de Déu i es proclamarà Déu ell mateix.*^[14]

Optimisme fundat en Crist

4 El nostre optimisme no és un optimisme neci i presumtuós: és realisme. Per això no podem ignorar la presència del mal al món, ni deixar de sentir la responsabilitat apressant d'haver estat convocats per Crist per batallar amb Ell la seva bonica batalla d'amor i de pau.

Ja fa força anys que, en un recés espiritual que impartia als vostres germans, els feia observar la situació del món, que no ha canviat gaire des d'aleshores. Els movia a contemplar —d'una manera gràfica— aquesta taca vermella que s'estén ràpidament per la terra, que ho arrasa tot, que vol destruir fins al més petit sentit sobrenatural. I l'avanç d'una altra onada molt gran de sensualitat

—perdoneu-me—, d'imbecilitat, perquè els homes tendeixen a viure com a bèsties.

I els continuava fent notar que encara es distingeix un altre color, que avança i avança, especialment als països llatins; de manera més hipòcrita en altres nacions: l'ambient anticlerical —d'anticlericalisme dolent—, que intenta relegar Déu i l'Església al fons de la consciència o, dit d'una altra manera més clara, vol relegar Déu i l'Església a la vida privada, sense que el fet de tenir la fe es manifesti en la vida pública. No exagero: aquests tres perills són constants, evidents, agressius.

5 No podeu —seria una comoditat intolerable— tancar els ulls a aquesta realitat. No per omplir-vos de pessimisme inert i inactiu, sinó per enardir-vos i omplir-vos de les santes impaciències de Crist que, amb pas ràpid, avançant els seus deixebles —*praecedebat illos Iesus*—,^[15] feia el seu últim viatge a Jerusalem per ser batejat amb un baptisme que havia apressat contínuament el seu esperit.^[16]

Que hi hagi sempre als vostres llavis i a les vostres ànimes una afirmació rotunda, juvenil i audaç: *possumus!*,^[17] sí que podem!, quan sentiu la invitació del Senyor: *podeu beure la copa que jo beuré o ser batejats amb el baptisme amb què jo seré batejat?*^[18]

Un fill de Déu a la seva Obra, tot i que seré sempre amb la serenitat de la seva filiació divina, no pot quedar-se indiferent davant d'un món que no és cristià, ni tan sols humà. Perquè molts homes no han arribat encara a assolir aquelles condicions de vida —en l'ordre temporal— que permeten el desenvolupament de l'esperit, i hi estan com afeblits per a tot el que no sigui carnal. Se'ls poden aplicar les paraules de l'Escriptura: *es guien per ells mateixos i no tenen l'Esperit.*^[19] Es compleix, en aquestes pobres ànimes, el que lamentava sant Pau: *animalis autem homo non percipit ea quae sunt*

Spiritus Dei,^[20] perquè aquestes pobres criatures no veuen la llum espiritual, no discerneixen les coses que són de l'esperit de Déu.

6 Però observeu aquests pobles, que han aconseguit un creixement gairebé increïble de cultura i de progrés; que, en pocs anys, han dut a terme una evolució tècnica admirable que els proporciona un nivell alt de vida material. Les seves investigacions —és una meravella com Déu ajuda la intel·ligència humana— els haurien d'haver mogut a apropar-se a Déu, perquè, en la mesura que són realitats veritables i bones, procedeixen de Déu i condueixen a Ell.

Tanmateix, no és així: tampoc ells, malgrat el seu progrés, no són més humans. No ho poden ser, perquè, si falta la dimensió divina, la vida de l'home —per molta perfecció material que assoleixi— és vida animal. Només quan s'obre a l'horitzó religiós culmina l'home el seu afany per distingir-se de les bèsties: la religió, des de cert punt de vista, és com la rebel·lió més gran de l'home, que no vol ser una bèstia.

En l'orde religiós, filles i fills meus, no hi ha progrés, no hi ha possibilitat d'avenç. Ja s'ha arribat al cim d'aquest progrés: és Crist, alfa i omega, principi i fi.^[21] Per això, en la vida espiritual no hi ha res per inventar; només es pot lluitar per identificar-se amb Crist, ser altres Cristos —*ipse Christus*—, enamorar-se i viure de Crist, que és el mateix ahir que avui i serà el mateix sempre: *Iesus Christus heri et hodie, ipse et in sæcula*.^[22] Comprenen que us repeteixi, una vegada i una altra, que no tinc cap altra recepta per donar-vos que no sigui aquesta: santedat personal? No hi ha res més, fills meus, no hi ha res més.

Ferment per divinitzar els homes

7 Es fa necessari un ferment, un llevat que divinitzi els homes i, en fer-los divins, els faci alhora veritablement humans. Fins i tot molts

dels que s'anomenen deixebles de Jesús, fins i tot els que es mostren oficialment pietosos, tenen necessitat de ferment. El llevat fa la pasta tendra i lleugera, l'esponja, l'elabora, li dona les condicions pròpies per a l'alimentació. Sense ferment, la farina i l'aigua només produirien una massa compacta, indigesta, malsana.

Déu Nostre Senyor, enmig de les grans desercions, sempre s'ha reservat una resta d'homes fidels, que actuessin en la massa com a llevat. *Una resta, la resta de Jacob, tornarà cap al «Déu heroi». I ni que el teu poble, Israel, fos tan nombrós com els grans de sorra de la vora de la mar, només en tornarà una resta;* ^[23] el fruit restant queda a l'olivera, quan se sacseja, *després de la collita,* ^[24] deien els profetes. *També en el temps present* —escrivia sant Pau als romans— *per pura gràcia de Déu, ha quedat una resta d'escollits.* ^[25] Jesús en va posar uns quants com a llevat: aquell grup d'homes sants i de santes dones, que col·laboraven amb els primers, als cors dels quals havia fet una sembra meravellosa.

8 Als vostres primers germans els feia notar que érem pocs. I amb una seguretat ferma els deia: *millor! Que davant hi ha multituds? Però nosaltres estem units per l'amor. I ells, tot i que aparentment estan units, de fet viuen disgregats, perquè els va unir l'odi: l'odi que ha existit sempre, l'odi que brolla de la vida egoista, de la lluita eterna de les criatures rebels contra el seu Creador. I els afegia: volem ser més? Doncs siguem millors!*

Fills de la meva ànima, l'efecte del llevat no es produeix bruscamment, ni de manera violenta ni parcial, sinó amb lentitud, sense pressa, per la virtut intrínseca que actua sobre tota la massa. I podeu comprovar —avui que som, per la gràcia de Déu, multitud— l'acció d'un ferment: d'aquells pocs de la primera hora que van tenir fe en Déu i en aquest pobre pecador, que han estat —com ho sou actualment vosaltres, en

un ambient gairebé universal— un llevat eficaç, per la força de la vida sobrenatural, del treball i de l'esperit gustós de sacrifici.

9 Durant anys, m'encenia en amor de Déu la consideració de l'afany de Jesús per incendiar el món amb el seu foc. I no podia contenir dins meu aquell bull que s'obria impetuosament en la meua ànima i que, expressant-se en les paraules mateixes del Mestre, sortia a crits de la meua boca: *ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur?... Ecce ego quia vocasti me;*^[26] he vingut a calar foc a la terra, i com voldria que ja estigués encesa!... Soc aquí, perquè m'has cridat.

Tots els meus fills han de sentir aquest desig magnànim de posar tot l'afany, amb el sacrifici que faci falta, perquè s'activin les energies engarrotades i entumides dels homes en servei de Déu, fent propi aquell clamor del Senyor: *misereor super turbam,*^[27] tenint afecte a la multitud.

Ningú no pot viure tranquil, a l'Opus Dei, sense experimentar inquietud davant de les masses despersonalitzades: ramat, bandada, baconada, us vaig dir alguna vegada. Quantes passions nobles hi ha, en la seva indiferència aparent, quantes possibilitats! Cal servir tothom, imposar les mans a cadascú, com Jesús feia —*singulis manus imponens*—,^[28] per tornar-los a la vida, per curar-los, per il·luminar-ne les intel·ligències i enrobustir-ne les voluntats, perquè siguin útils! I llavors farem del ramat, exèrcit; de la bandada, seguici; i extraurem de la baconada els qui no vulguin ser immunds.

Té avui l'Obra fragància de camp quallat^[29] i —davant de la fecunditat de la labor— no fa falta fe per adonar-se que el Senyor ha beneït a mans plenes el nostre treball. Fa anys que, fent oració, amb agraïment al Senyor, cantava jo a l'Obra aquella cobla de la meua terra: *capullico, capullico, / ya te estás volviendo rosa: / ya se está acercando el tiempo, / de decirte alguna cosa*. Fills meus, avui teniu

a les vostres mans unes roses bellíssimes, esplèndides, encara que tinguin espines. Aquest és el moment de no adormir-se, de vibrar, per recollir —i lliurar-la a Jesucrist i a la seva Església Santa— la collita guanyada amb tant d'esforç.

Labor de sant Gabriel: donar sentit cristià a tota la societat

10 Tota la nostra labor apostòlica va directament a donar sentit cristià a la societat humana, però amb l'obra de sant Gabriel omplim totes les activitats del món d'un contingut sobrenatural, que —a mesura que es vagi estenent— anirà contribuint eficaçment a solucionar els grans problemes dels homes.

Entre els supernumeraris, hi ha tota la gamma de condicions socials, de professions i d'oficis. Totes les circumstàncies i les situacions de la vida són santificades per aquests fills meus —homes i dones—, que dins del seu estat i de la seva situació al món es dediquen a buscar la perfecció cristiana amb *plenitud de vocació*.

Dic amb plenitud de vocació, perquè —en les circumstàncies en què providencialment Déu els ha col·locat— s'esforcen per correspondre amb generositat total al que el Senyor els demana, cridant-los a la seva Obra: un servei sense reserves, com a ciutadans catòlics responsables, a l'Església Santa, al Romà Pontífex i a totes les ànimes.

La majoria dels meus fills supernumeraris viuen en l'estat matrimonial i, per a ells, l'amor i els deures conjugals són part de la vocació divina. L'Opus Dei ha fet del matrimoni un camí diví, una vocació. Fa més de trenta anys que intento ficar en l'ànima de tanta gent el sentit vocacional del matrimoni; i ensenyant —això no ho dic jo, ho ha definit l'Església—^{*} que la virginitat, i també la castedat perfecta, és superior al matrimoni, hem exaltat el matrimoni fins a

fer-ne una vocació. Quins ulls plens de llum he vist més d'una vegada quan, creient —ells i elles— incompatibles en la seva vida el lliurament i un amor noble i net, em sentien dir que *el matrimoni és un camí diví a la terra!* Tornaré més endavant a parlar d'aquest punt.

11 Entre els deixebles de Crist hi havia representada tota la societat del seu temps: el seguien tant la gent del poble com els homes influents. Sovint us he fet fer atenció en aquells dos deixebles: Nicodem, doctor de la llei i home principal —membre del sanedrí potser—, i Josep d'Arimatea, ric, de l'aristocràcia laica del Suprem Tribunal de Jerusalem. Actuaven discretament i calladament, fermes en la vida pública als imperatius de la seva consciència,^[30] i valents i audaços, a cara descoberta, en l'hora difícil.^[31] Sempre he pensat —i us ho he dit— que aquests dos homes comprendrien molt bé, si visquessin avui, la vocació dels supernumeraris de l'Opus Dei.

Igual que entre els primers seguidors de Crist, en els nostres supernumeraris hi ha present tota la societat actual, i hi haurà la de sempre: intel·lectuals i homes de negocis; professionals i artesans; empresaris i obrers; gent de la diplomàcia, del comerç, del camp, de les finances i de les lletres; periodistes, homes del teatre, del cinema i del circ, esportistes. Joves i ancians. Sans i malalts. Una organització desorganitzada, com la vida mateixa, meravellosa; especialització veritable i autèntica de l'apostolat, perquè totes les vocacions humanes —netes, dignes— es fan apostòliques, divines.

Ens interessa gent que procedeixi de totes les professions i oficis, de totes les condicions socials, de les situacions més diverses, que es donen o es pugui donar, en aquest entreteixit de serveis mutus que és la societat humana: perquè tot aquest conjunt d'interrelacions vives ha de ser penetrat pel ferment de Crist.

12 Adoneu-vos, fills meus, que no destaquem unes professions o unes condicions socials sobre la resta.* El valor que busquem en totes aquestes —sense discriminacions, sense mentalitat classista— és el que tenen de servei a la comunitat, de manera que elevem i engrandim fins i tot els oficis que, als ulls d'alguns, tenen poca consideració social. Totes aquestes tasques cooperen al bé temporal de tota la humanitat i, si es compleixen amb perfecció i per un motiu sobrenatural —si s'espirtualitzen—, cooperen també en l'obra divina de la Redempció, fomenten la fraternitat entre tots els homes i els fan sentir membres de la gran família dels fills de Déu.

No traiem ningú del seu lloc: allà, en aquestes circumstàncies en què el Senyor l'ha cridat, s'ha de santificar cadascú i santificar el seu ambient, la parcel·la humana a la qual està vinculat, per la qual està justificada la seva existència al món. També en això tenim el mateix sentir dels primers cristians.

Recordeu el que sant Pau escrivia als fidels de Corint: *que cadascú, doncs, continuï en la mateixa condició en què es trobava quan va ser cridat. Eres esclau quan vas ser cridat? No te'n preocupis; però, si poguessis obtenir la llibertat, procura aprofitar l'ocasió.* Perquè l'esclau que ha estat cridat a ser del Senyor és un llibert del Senyor. Igualment, el qui ha estat cridat essent lliure és un esclau de Crist. Heu estat comprats pagant un preu: no us feu esclaus dels homes! Germans, que cadascú continuï davant de Déu en la mateixa condició en què es trobava quan va ser cridat.* [\[32\]](#)

Amarar d'esperit cristià totes les activitats del món

13 En tots els nivells de la societat, busqueu especialment —amb la gràcia de Déu— vocacions a la seva Obra entre les persones que, pel seu treball, estan en centres vitals de la convivència humana, en

aquelles situacions que constitueixen, per dir-ho així, nusos o llocs de trobada i intersecció de relacions socials denses.

No em refereixo només als llocs rectors d'una comunitat nacional o superior, des dels quals —amb esperit de servei— es pot fer tant de bé, per aconseguir que la societat s'estructuri d'acord amb les exigències de Crist, que són garantia de pau veritable i de progrés social autèntic.

Em refereixo també —perquè interessin tant o més— als llocs, les professions o els oficis que, en l'esfera de les societats menors, són, per la seva naturalesa, mitjans de contacte amb multitud de gent, des dels quals es pot formar cristianament la seva opinió, influir en la seva mentalitat, despertar la seva consciència, amb aquest afany constant per donar doctrina que ha de caracteritzar tots els fills de Déu en la seva Obra.

Per això, sovint us he dit que interessa —interessa a Déu Nostre Senyor— que hi hagi moltes vocacions entre la gent que és clau als pobles: personal de les corporacions municipals —secretaris d'ajuntament, regidors, etc.—, mestres, barbers, venedors ambulants, farmacèutics, llevadores, carters, mossos de restaurants, serventes, pregoners de diaris, dependents de comerços, etc.

La nostra labor ha d'arribar fins a l'últim poble, perquè l'afany d'amor i de pau, que ens mou, amararà d'esperit cristià totes les activitats del món, a través d'aquest treball capil·lar, que s'encarrega d'informar cristianament les cèl·lules vives que formen les comunitats superiors. No hi ha d'haver cap poble on no irradiï *el nostre esperit* algun supernumerari. I, segons la nostra manera tradicional de fer, aquest fill meu intentarà de seguida encomanar als altres la seva inquietud santa: i allà aviat hi haurà un grup de fills de Déu en la seva Obra, que s'atindrà convenientment —amb els viatges

i les visites que calguin—, perquè no es debiliti, sinó que es mantingui vibrant i actiu.

Es comprèn perfectament, després d'haver assenyalat la diversitat completa dels socis de l'Obra, la nostra pluralitat: en les coses de fe o en les de l'esperit de l'Opus Dei, que són el mínim denominador comú, podem parlar de *nosaltres*; en totes les altres, en tot el que és temporal i en tot el que és teològic opinable —numerador immens i libèrrim—, cap dels meus fills no pot dir *nosaltres*: ens heu de dir *jo, tu, ell*.

14 Sabeu molt bé, fills meus, que la nostra labor apostòlica no té cap finalitat especialitzada: té totes les especialitzacions, perquè arrela en la diversitat d'especialitzacions de la vida mateixa; perquè enalteix i eleva l'ordre sobrenatural, i converteix en autèntica labor d'ànimes, tots els serveis que uns homes presten als altres, en l'engranatge de la societat humana.

En els últims segles, els religiosos de vida activa, intentant apropiarse al món —tot i que sempre des de fora—, han intentat especialitzar els seus apostolats i infondre l'esperit cristià en determinades tasques humanes: educació, beneficència, etc. Labor benemèrita, tot i que sovint no tenia tant la finalitat de configurar o expressar la vocació pròpia dels religiosos com la de suplir la falta d'iniciativa dels ciutadans catòlics. Aquests, potser perquè se n'havia descuidat la formació cristiana, no sentien la responsabilitat de cristianitzar les institucions temporals.

Però els religiosos, en aquesta tasca —no específica de la seva vocació, sinó de suplència—, en buscar l'especialització, estaven limitats, ja que hi ha molts camps humans que, tot i que són nobles i nets, són absolutament incompatibles amb l'estat propi d'aquestes ànimes, la principal missió comuna de les quals és oferir al món —del qual s'han segregat santament— el testimoni de la seva vida

consagrada. A més, el laïcisme dels últims temps —a molts països, fins i tot catòlics— va traient els religiosos de les escoles, de les institucions benèfiques, o —almenys— en limita les activitats no estrictament religioses.

Amb l'apostolat de l'Obra, els laics, sense suplències de cap mena,* sinó prenent possessió —amb consciència plena i responsable— del camp específic que Déu els ha assenyalat com a lloc de la seva missió a l'Església, duen a terme un apostolat, les possibilitats d'especialització del qual són imprevisibles, perquè es confonen amb les possibilitats del treball humà i de les seves funcions socials i, sense immobilismes, aquest apostolat està obert a tots els canvis d'estructures que es puguin produir, amb el curs del temps, en la configuració de la societat.

No puc, ara, deixar de considerar que és molt difícil que els religiosos se sentin amb *vocació professional secular i corrent* —si l'haguessin tinguda, no serien religiosos—, i que formar-los per a un treball professional és difícil, car, *superposat* i artificial: penso que només un nombre molt petit de persones podria, en aquestes condicions, arribar al nivell mitjà professional de la gent del carrer.

Preocupació i responsabilitat de tota l'Església Santa

15 Per aquest motiu, podem dir, fills meus, que pesa sobre nosaltres la preocupació i la responsabilitat de tota l'Església Santa —*sollicitudo totius Sanctae Ecclesiae Dei*—, no d'aquesta parcel·la concreta o d'aquella altra. Secundant la responsabilitat oficial —jurídica, *de iure diví*— del Romà Pontífex i dels Reverendíssims Ordinaris, nosaltres, amb una responsabilitat no jurídica, sinó espiritual, ascètica, d'amor, servim tota l'Església amb un servei de

caràcter professional, de ciutadans que porten el testimoni cristià de l'exemple i la doctrina fins als últims racons de la societat civil.

Demuestra la història el paper decisiu que, en moments difícils per a la unitat de l'Església, van tenir les obres de caràcter universal, com les ordres i les congregacions religioses. Nosaltres, amb una vocació que no té res a veure amb la dels religiosos, constituïm una associació de caràcter universal, amb una jerarquia interna universal també, que ens distingeix clarament dels anomenats *moviments d'apostolat*^{*} i ens fa un instrument cohesiu i eficaç al servei de l'Església i del Romà Pontífex.

16 La vostra eficàcia, fills meus, serà conseqüència de la vostra santedat personal, que quallarà en obres responsables, que no s'amaguen en l'anonimat. Crist Jesús, Bon Sembrador, ens estreny —com al blat— en la seva mà nafrada, ens inunda amb la seva sang, ens purifica, ens neteja, ens embriaga! I després, generosament, ens fa fora pel món un a un, com han d'anar els seus fills de l'Opus Dei, escampats: que el blat no se sembra a sacs, sinó gra a gra.

Ara que esteu en el Senyor sou llum. Viviu com a fills de la llum Perquè els fruits de la llum són bondat, justícia i veritat.^[33] És inconcebible —seria una falsedat, una doble vida, una comèdia— la vida d'un fill meu que no doni fruits abundants d'apostolat. Us dic una vegada més que aquest fill meu estaria mort, podrit!: *iam foetet.*^[34] I jo —ho sabeu bé— als cadàvers els enterro pietosament.

A través del tracte individual amb els vostres companys de professió o d'ofici, amb els vostres parents, amics i veïns, en una labor que moltes vegades he anomenat apostolat d'amistat i de confiança, sacsejareu el seu ensopiment, obrireu horitzons amplis a la seva existència egoïsta i aburgesada, els complicareu la vida i fareu que s'oblidin de si mateixos i compreguin els problemes dels qui els

envolten. I estigueu segurs que, en complicar-los la vida, els porteu —hi teniu experiència— al *gaudium cum pace*, a l'alegria i a la pau.

Aquest apostolat personal —que no és labor anàrquica, perquè en seguïu les orientacions doctrinals o pràctiques dels vostres directors—, si el feu amb constància, crearà un ambient serè al vostre voltant i reproduirà a les vostres llars la imatge de les cases dels primers fidels cristians.

En exercir aquesta labor apostòlica individual, intenteu apropar —les persones que tracteu— als mitjans col·lectius de formació espiritual i doctrinal que l'Obra organitza —recessos espirituals, conferències, cercles, etc.— i a la direcció espiritual amb els nostres sacerdots: perquè aquests mitjans són molt eficaços —necessaris— per completar l'atenció d'aquestes ànimes que cadascú de vosaltres cuideu, servint-vos de la vostra vida professional, del lloc que ocupeu al món, de la vostra situació familiar; servint-vos de tot, perquè tot és mitjà d'apostolat.

17 Però no us podeu aturar aquí. No us podeu quedar satisfets, quan ja heu portat alguns dels vostres parents o amistats a un recés espiritual, o quan els heu posat en contacte amb algun sacerdot de l'Obra. No s'acaba aquí el vostre treball apostòlic. Perquè també cal que us adoneu perfectament que feu un apostolat fecundíssim quan us esforceu per orientar amb sentit cristià les professions, les institucions i les estructures humanes en què treballeu i us moveu.

Intentar que aquestes institucions i aquestes estructures es conformin amb els principis que regeixen una concepció cristiana de la vida és fer un apostolat de base molt àmplia, perquè —en encarnar d'aquesta manera l'esperit de justícia— assegureu als homes els mitjans per viure d'acord amb la seva dignitat, i faciliteu que moltes ànimes, amb la gràcia de Déu, puguin respondre personalment a la vocació cristiana.

Quan em sentiu parlar de justícia, no entengueu aquesta paraula en un sentit limitat, perquè —per tal que els homes siguin feliços— no n’hi ha prou amb establir les seves relacions sobre la justícia, que dona a cadascú el que li pertoca amb fredor: jo us parlo de caritat, que suposa i desborda la justícia; i de caritat de Crist, que no és caritat oficial, sinó afecte.

Sembra de pau i d’amor

18 Per això, en actuar en la societat, fugiu sempre d’enfrontar uns homes amb els altres, perquè un cristià no pot tenir mentalitat de *classe*, de casta; no n’enfonseu uns per aixecar-ne d’altres, perquè en aquesta actitud s’amaga sempre una concepció materialista: doneu a tothom l’oportunitat de desenvolupar la seva personalitat i d’eleva la seva vida pel treball; i no us conformeu a evitar els odis, perquè ha de ser denominador comú nostre fer una sembra de pau i d’amor.

En emprendre el vostre treball, sigui quin sigui, feu, fills meus, un examen per comprovar, en la presència de Déu, si l’esperit que inspira aquesta tasca és, en realitat, esperit cristià, tenint en compte que el canvi de les circumstàncies històriques —amb les modificacions que introdueix en la configuració de la societat— pot fer que el que va ser just i bo en un moment donat, deixi de ser-ho. Per això en vosaltres ha de ser incessant aquesta crítica constructiva, que fa impossible l’acció paralitzant i desastrosa de la inèrcia.

19 Hem de conquerir per a Crist tot valor humà que sigui noble: *interesseu-vos per tot allò que és autèntic, respectable, just, pur, amable, lloable, tot allò que sigui virtuós i digne d’elogi.*^[35] Qualsevol realitat que aparegui en la vida dels homes, l’hem de conduir de seguida a Déu i descobrir-ne el sentit diví. Per això, com us he repetit tantes vegades, cal que no perdeu mai el punt de mira sobrenatural. *Tot allò que feu, sigui de paraula, sigui d’obra, feu-ho*

en nom de Jesús, el Senyor, donant gràcies per mitjà d'ell a Déu Pare.^[36]

Sempre adherits a les estructures temporals, sempre al dia, no necessitareu mai —com es diu avui dia— *aggiornamento*, perquè tindreu en tot moment una esperança comprensiva i responsable amb el món de totes les èpoques, exigint que s'afirmin els valors de la llibertat, de la dignitat de la persona, sempre amb voluntat d'unitat i d'amor en aquest servei.

El Senyor ha volgut que, amb la nostra vocació, manifestem aquella visió optimista de la creació, aquell *amor al món* que batega en el cristianisme. No ha de faltar mai la il·lusió, ni en el vostre treball ni en el vostre afany per construir la ciutat temporal. Encara que, alhora, com a deixebles de Crist que *han clavat a la creu totes les passions i tots els desigs terrenals*^[37] intenteu mantenir viu el sentit del pecat i de la reparació generosa, davant dels falsos optimismes de qui, *enemics de la creu de Crist*,^[38] tot ho xifra en el progrés i en les energies humanes.

Cometen aquests el gran pecat d'oblidar el pecat, que alguns fins i tot pensen que ja han tret del mig. No consideren que forma part de l'economia redemptora que el gra de blat, perquè sigui fecund, ha de ser enfonsat a la terra i morir.^[39] *La seva fi serà la perdició, el seu déu és el ventre, i posen la seva glòria en les parts vergonyoses. Tot el que aprecien són coses terrenals. Nosaltres, en canvi, tenim la nostra ciutadania al cel, i és d'allà que esperem el Salvador, Jesucrist, el Senyor. Ell transformarà el nostre pobre cos i el configurarà al seu cos gloriós, gràcies a aquella acció poderosa amb què ell sotmetrà a si mateix tot l'univers.*^[40]

20 Amb aquest sentit d'humilitat profunda —forts en el nom del nostre Déu i no en els recursos dels nostres carros de combat i dels nostres cavalls—,^[41] sigueu presents *sense por* en totes les activitats i

organitzacions dels homes, perquè Crist hi sigui present. Jo he aplicat a la nostra manera de treballar aquelles paraules de l'Esclitura: *ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur et aquilae*,^[42] perquè Déu Nostre Senyor ens demanaria compte estret, si, per deixadesa o comoditat, cadascun de vosaltres, lliurement, no intentés intervenir en les obres i en les decisions humanes de què depenen el present i el futur de la societat.

És molt propi de la vostra vocació la intervenció prudent —i quan dic prudent, no dic tímida—, activa i discreta, a la manera de com actuen els àngels, que tenen una acció invisible, però eficacíssima, en les diverses associacions i corporacions —públiques o no— d'àmbit local, nacional o d'extensió internacional.

No podeu estar absents —seria una omisió criminal— de les assemblees, congressos, exposicions, reunions de científics o d'obers, cursos d'estudi, de tota iniciativa, en una paraula, científica, cultural, artística, social, econòmica, esportiva, etc. De vegades les promoueu vosaltres mateixos; la majoria de vegades les hauran organitzat d'altres i vosaltres hi assistireu. Però en qualsevol cas, us esforçareu per no assistir-hi passivament, sinó que, sentint la càrrega —amable càrrega— de la vostra responsabilitat, intentareu fer-vos necessaris —pel vostre prestigi, per la vostra iniciativa, per la vostra empenta—, de manera que doneu el to convenient i infongueu l'esperit cristià en totes aquestes organitzacions.

21 Individualment, sense formar grup —és impossible que el formeu, ja que tots i cadascú gaudiu d'una llibertat il·limitada en tot l'aspecte temporal—, preneu part activa i eficaç en les associacions oficials o privades, perquè no són mai indiferents per al bé temporal i etern dels homes. Fins i tot una societat de caçadors o de col·leccionistes, per posar-ne algun exemple, es pot aprofitar per fer

molt de bé o molt de mal: tot depèn dels homes que les regeixen o les inspiren.

Tot i que, com us he dit, treballeu individualment —amb llibertat i responsabilitat personals— en aquests terrenys, heu de saber que feu un servei a Déu Nostre Senyor quan al voltant vostre formeu altres germans vostres —els orienteu; sense torçar, com és lògic, les seves inclinacions—, que us puguin substituir o succeir, perquè no quedi mai, per falta d'un de vosaltres, una parcel·la de camp al descobert.

Així van actuar els primers cristians

22 Així van actuar els primers cristians. No tenien, per raó de la seva vocació sobrenatural, programes socials ni humans per complir; però estaven penetrats d'un esperit, d'una concepció de la vida i del món, que no podia deixar de tenir conseqüències en la societat en què es movien.

Amb un apostolat personal semblant al nostre, van anar fent prosèlits i, durant la seva captivitat, ja enviava Pau a les esglésies les salutacions dels cristians que vivien *al servei de l'emperador*.^[43] No us commou aquella carta encantadora que dirigeix l'Apòstol a Filemó, que és un testimoni viu de com el ferment de Crist —sense pretendre-ho directament— havia donat un nou sentit, per l'influx de la caritat, a les estructures de la societat heril?^[44]

Som d'ahir i ja omplim la terra i tot allò que és vostre: les ciutats, les illes, les places fortes, els municipis, els poblets, els mateixos camps, les tribus, les decúries, el palau, el senat, el fòrum: només us hem deixat, per a vosaltres, els temples, escrivia —poc després d'un segle— Tertulià.^[45]

23 Fills meus, ompliu-vos d'esperança i d'ànim: sense pausa cerquem, doncs, *allò que porta la pau i que edifica la comunitat*.^[46]

No torneu a ningú mal per mal; mireu de fer el bé a tothom. Si és possible, i fins on depengui de vosaltres, estigueu en pau amb tothom.^[47]

Recordeu moltes vegades, perquè us serveixi d'esperó, la queixa del Senyor: *fili huius sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt*,^[48] els homes d'aquest món, en els tractes entre ells, són més astuts que els fills de la llum. Paraules dures però molt exactes, perquè, per desgràcia, es compleixen cada dia.

Mentrestant, els enemics de Déu i de la seva Església es mouen i s'organitzen. Amb una constància *exemplar*, es preparen els seus quadres, mantenen escoles on formen directius i agitadors, i amb una acció dissimulada —però eficaç— propaguen les seves idees i porten, a les llars i als llocs de treball, la seva llavor destructora de tota ideologia religiosa.

Avui, fills meus, el marxisme —en les seves diferents formes— està actiu: sistemàticament, intenta donar fonament científic a l'ateisme i, amb una propaganda incessant, no tant clamorosa com individual, critica tot índex de religió i, configurant-se com una fe i una esperança terrenals, vol substituir la veritable Fe i l'Esperança veritable.

No comprenc aquestes persones que s'anomenen catòliques i que obren els braços al marxisme —tantes vegades condemnat per l'Església com a incompatible amb la seva doctrina—, que donen la mà als enemics de Déu, i als catòlics que no pensen com ells els tracten com a enemics. El catòlic que maltracta altres catòlics, i tracta amb caritat aparent els que no ho són, erra greument, erra contra la justícia, i encobreix el seu error amb una falsa caritat. Perquè la caritat, si no és ordenada, deixa de ser caritat.

24 Fills meus, de l'enemic el consell.* Sigueu avisats i prudents i no us adormiu: *hora est iam nos de somno surgere*,^[49] és hora de treure's la mandra i la somnolència. No oblideu quins llocs de la terra, que van ser en un altre temps testimonis d'esglésies pròsperes, són actualment un erm, on no es pronuncia el nom de Crist. Seria comoditat intentar justificar aquest fracàs, pensar que està en els plans divins escriure recte amb línies tortes i que, al final, la causa de Déu triomfa sempre. És veritat que Crist triomfa sempre, però, moltes vegades, malgrat nosaltres.

Sense esperit bel·licós ni agressiu, *in hoc pulcherrimo caritatis bello*, amb una comprensió que acull tothom i col·labora amb tots els homes de bona voluntat —també, sense transigir amb els errors que professen, amb els qui no coneixen o no estimen Jesucrist—, no oblideu que el Senyor va dir: *no us penseu que hagi vingut a portar la pau a la terra. No he vingut a portar la pau, sinó l'espasa*.^[50] És molt fàcil fer atenció només a la mansuetud de Jesús i esquivar —perquè destorben a la comoditat i al conformisme— les seves paraules, divines també, amb les quals ens agullona perquè *ens compliquem* la vida.

Defensa de la veritat, ofegant el mal en abundància de bé

25 No ens agrada als homes, en general, dir i mantenir la veritat, perquè és més còmode intentar ser acceptats per tots, no córrer el risc de disgustar-nos amb algú. La nostra actitud ha de ser, fills meus, de comprensió, d'amor. La nostra actuació no s'adreça contra ningú, no pot tenir mai matisos de sectarisme: ens esforcem per ofegar el mal en abundància de bé. El nostre treball no és labor negativa: no és *anti-res*. És afirmació, joventut, alegria i pau. Però no a costa de la veritat.

Perquè conreem la lliure personalitat de cadascú, els fills de Déu en la seva Obra som gent que sap pensar pel seu compte, que no acull, sense més ni més, els tòpics, els llocs comuns que fan furor —són moda— durant un temps determinat. La nostra formació ens ensenya a fer una labor de tria, que aprofita el que és bo i deixa les altres coses. Moltes vegades caldrà anar —hi hem anat gairebé sempre— a contracorrent, obrint cursos i camins nous. No per afany d'originalitat, sinó per lleialtat a Jesucrist i a la seva doctrina. El més fàcil és deixar-se endur, però les actituds fàcils són també sovint actituds que demostren manca de responsabilitat.

És cert que heu de viure, en tot moment, entre la gent del vostre temps, d'acord amb la seva mentalitat i els seus costums, però *sempre a punt per donar una resposta a tothom qui us demani raó de la vostra esperança*^[51] en Jesucrist, no fos cas que, perquè no us hàgiu d'adaptar —ja que us trobeu enmig dels vostres iguals—, no es pugui distingir que sou deixebles del Senyor. Quant de sentimentalisme, por, covardia hi ha en certs afanys d'adaptació!

26 Fills de la meva ànima, no vegeu darrere les meves paraules res més que un amor molt gran a tots els homes, un cor obert a totes les seves inquietuds i problemes, una comprensió immensa, que no entén de discriminacions ni d'exclusivismes. I enteneu que no és el temor —perquè no tenim por de res ni de ningú, ni de Déu que és el nostre Pare—, sinó el sentiment de responsabilitat del fet que un dia hem de retre compte al Senyor de la nostra missió corredemptora, el que ens apressa —*caritas enim Christi urget nos*—^[52] a no decaure, a trobar-nos sempre insatisfets de les etapes adquirides, a no adormir-nos sobre els llorers!

Esforceu-vos a ser sol·lícits. Sigueu fervents d'esperit,^[53] aprofiteu el temps,^[54] perquè la vida és breu: *ara que hi som a temps, fem el bé a tothom, però sobretot als qui formen la família dels creients.*^[55]

Ompliu d'amor aquest pobre món nostre, perquè és nostre: és obra de Déu i ens l'ha donat per heretat: *dabo tibi gentes hereditatem tuam et possessionem tuam terminos terrae.*^[56] Tingueu en compte que el que és possible ho fa qualsevol, i Déu Nostre Senyor ens demana —i ens dona la seva gràcia per aconseguir-ho— que fem coses que us semblaran impossibles.

27 No us quedeu en idealismes: sigueu realistes. Veieu coses tan grans, tant de camp per treballar, tanta labor i tantes possibilitats, que, després de contemplar-les, pot ser que ja us quedeu satisfets i us oblideu de les coses concretes —*hodie, nunc*— que han de fer possible que tot això arribi a ser realitat algun dia.

Enmig d'aquesta meravellosa lluita, manteniu-vos serens. Són perniciosos les inquietuds que ens enreden. *Corripite inquietos,*^[57] amonestava Pau a la comunitat cristiana de Tessalònica. *És que sentim a dir* —els deia— *que alguns de vosaltres viuen desvagats, sense treballar i ficant-se on no els demanen.*^[58] I els donava el remei únic, que no és cap altre que el compliment del deure: quan fem allò que hem de fer i estem en el que fem, quallen en realitat els grans projectes de Déu. *A tots aquests* —continuava l'Apòstol— *els manem i els recomanem en nom de Jesucrist, el Senyor, que treballin en pau per guanyar-se el pa que mengen.*^[59]

Crist al capdamunt de totes les activitats humanes

28 Quant n'espera el Senyor del vostre treball constant, il·lusionat i ple d'entusiasme —tot i que sense il·lusió i entusiasme sensibles, tot sovint—, amb el qual intenteu cristianitzar totes les activitats del món: posar Crist al capdamunt de totes les activitats humanes!

Aquesta labor és particularment pròpia dels meus fills i també de les meves filles supernumeràries, tan fermes —de vegades més que els homes— en portar la sal i la llum de Crist als ambients en què es

mouen: la llar i la vida de relació social i l'exercici de les professions més diverses.

Rellegiu aquell passatge de l'Antic Testament, en què Judit torça la voluntat del poble i dels seus caps, disposats a lliurar la ciutat als exèrcits enemics. *Judit va sentir —diu el sagrat text— les protestes de la gent contra l'autoritat d'Ozies (...) i va manar a la seva serventa de confiança (...) que anés a cridar els ancians de la ciutat, Ozies, Cabrís i Carmis. Un cop a casa, Judit els va dir: “Autoritats de Betúlia, us prego que m'escolteu. No és correcta la proposta que heu fet avui al poble (...) I doncs, qui sou vosaltres per a temptar Déu, com heu fet avui, i col·locar-vos per damunt d'ell davant el poble? Poseu a prova el Senyor totpoderós, però així no coneixereu mai les seves intencions.*^[60] Reprensió plena d'energia i d'audàcia que és un exponent del que una dona sobrenatural i valenta, fidel a la seva consciència, pot influir en el curs de la vida pública —normalment d'una manera callada, discreta i eficacíssima— a l'hora de defensar els interessos de Crist. No deixeu de meditar tampoc en la fortalesa de Maria Santíssima i d'aquelles santes dones, que es van mantenir senceres i fermes al peu de la creu, quan van desertar els homes, a l'hora de la covardia general.

Filles i fills meus, si conserveu aquest bon esperit, se us podrà aplicar avui el que el llibre dels Actes diu dels Apòstols de Jesús: *per mitjà dels apòstols es feien molts senyals i prodigis entre el poble.*^[61] Seran —els vostres— miracles sense espectacle, però estigueu segurs que seran veritables miracles.

29 En l'exercici de les vostres professions, en la vostra vida pública i, generalment, en tot el que és temporal, actueu cadascú amb llibertat i responsabilitat personals, formant les vostres opinions, sempre segons els dictats de la vostra consciència, però amb una diversitat meravellosa. No comprometeu —no podeu comprometre—

ni l'Església ni l'Obra, perquè teniu *mentalitat plenament laical* i, per tant, amiga d'una llibertat que no es limita per altres traves que les que assenyalen la doctrina i la moral de Jesucrist.

El fi i els mitjans de l'Obra de Déu no són temporals: són plenament i exclusivament sobrenaturals, espirituals. L'Obra està al marge, és aliena a interessos humans, polítics, econòmics, etc. És, per la seva naturalesa, transcendent a la societat terrenal i, per tant, no es podrà ancorar mai en una cultura determinada, ni lligar-se a unes circumstàncies polítiques concretes, ni vincular-se a una certa època de la història humana.

De vegades, l'Opus Dei, com a corporació, promou tasques i iniciatives apostòliques. Són labors —d'ensenyament, de propaganda cristiana, assistencials, etc.— conegudes per tothom i obertes a tothom, també als no catòlics i als no cristians, que es duen a terme dins dels termes que indiquen les lleis civils de cada país. Aquestes labors corporatives no constitueixen cap actuació eclesiàstica, perquè són, simplement i senzillament, activitats professionals de ciutadans, tot i que amb entranya i finalitats apostòliques.

Consciència cristiana en viure les obligacions cíviques

30 Però el fet que la nostra Obra sigui completament aliena als interessos de la societat terrenal, a les empreses d'ordre econòmic o social, a les activitats polítiques, etc., no vol dir que estigui indiferent davant de l'esperit —o la falta d'esperit— que animi les institucions de la ciutat temporal. Ens interessa que els ciutadans tinguin consciència clara de les seves obligacions cíviques, que les compleixin amb criteri humà recte i amb sentit cristià de la vida.

He dit moltes vegades que en el *Catecisme de la Doctrina Cristiana*, que es fa aprendre als nens, s'hi haurien d'incloure unes quantes

preguntes i respostes en les quals es recollissin aquests deures, perquè, des de la infantesa, es gravés en les seves intel·ligències que són preceptes divins i que, més tard, quan es fessin homes, sentissin la responsabilitat en consciència de complir-los.

31 Es malentén, de vegades, aquella distinció que va fer el Senyor entre les coses de Déu i les coses del Cèsar.^[62] Crist va distingir els camps de jurisdicció de dues autoritats: l'Església i l'Estat i, amb això, va prevenir els efectes nocius del cesarisme i del *clericalisme*. Va assentar la doctrina d'un *anticlericalisme* sa, que és amor profund i veritable al sacerdoti —fa pena que l'alta missió sacerdotal es rebaixi i s'envileixi, i es barregi en assumptes terrenals i mesquins—, i va fixar l'autonomia de l'Església de Déu i l'autonomia legítima de què gaudeix la societat civil per al seu règim i estructuració tècnica.

Però la distinció establerta per Crist no significa, de cap manera, que la religió s'hagi de relegar al temple —a la sagristia— ni que l'ordenació dels assumptes humans s'hagi de fer al marge de tota llei divina i cristiana. Perquè això seria la negació de la fe de Crist, que exigeix l'adhesió de l'home sencer, ànima i cos; individu i membre de la societat.

El missatge de Crist il·lumina la vida íntegra dels homes, el seu principi i el seu final, no només el camp estret d'unes pràctiques de pietat subjectives. I el laïcisme és la negació de la fe amb obres, de la fe que sap que l'autonomia del món és relativa, i que tot en aquest món té com a últim sentit la glòria de Déu i la salvació de les ànimes.

32 Per això, entendreu que a l'Obra —com a l'Església, de la qual és un òrgan viu— li interessa la societat humana, perquè és on hi ha drets inalienables de Crist que cal protegir. Fins al punt que es pot dir que tot l'apostolat de l'Opus Dei es redueix a *donar doctrina*, perquè tots els seus membres i la gent que s'apropa a la seva

formació exerceixin individualment —com a ciutadans— una acció apostòlica de caràcter professional, santificant la professió, santificant-se en la professió i santificant els altres amb la professió.

En repetides ocasions us he dit que l'Obra d'ordinari no actua exteriorment: com si no existís. Són els seus membres qui, respectuosos amb les lleis civils de cada país, dins d'aquestes lleis treballen. L'activitat de l'Opus Dei es dirigeix principalment a donar als seus socis una intensa formació espiritual, doctrinal i apostòlica.

És la labor de l'Obra com una gran catequesi, com una direcció espiritual immensa que il·lustra, aconsella, mou, esperona i encoratja la consciència de moltes ànimes perquè no s'aburgesin, mantinguin viva la seva dignitat cristiana, exerceixin els drets i compleixin els deures de ciutadans catòlics responsables.

Formació dels supernumeraris

33 Filles i fills meus supernumeraris, la formació que us dona l'Opus Dei és flexible: s'adapta, com un guant a la mà, a la vostra situació personal i social. Heu de ser molt clars, en la direcció espiritual, per exposar les circumstàncies concretes del treball, de la família, de les obligacions socials, perquè, sent en nosaltres únic l'esperit i únics els mitjans ascètics, es poden i s'han de fer realitat en cada cas sense rigideses.

Parleu sincerament amb els vostres directors, perquè no es torbi mai la llibertat i la pau del vostre esperit davant de dificultats que trobeu —moltes vegades imaginàries—, que tenen sempre solució. Tingueu en compte que la formació espiritual, que rebem, és oposada a la complicació, a l'escrúpol, a la cohibició interior: l'esperit de l'Obra ens dona llibertat d'esperit, simplifica la nostra vida, evita que siguem retorçats, embolicats; fa que ens oblidem de nosaltres mateixos, i que ens preocupem generosament dels altres.

Per rebre la formació, només excepcionalment heu d'anar per les cases en què fan vida de família els socis numeraris: és més discret que vegeu els directors i zeladors als vostres llocs de feina, a casa vostra, al carrer, que és el lloc on el Senyor ens ha cridat. I, per rebre la formació col·lectiva, no és indiscret anar a la seu d'alguna de les nostres obres corporatives, que tenen les portes i les finestres de bat a bat, perquè estan obertes a totes les ànimes.

34 L'Obra, juntament amb la formació ascètica, us dona una formació doctrinal sòlida que és part integrant d'aquest denominador comú —aire de família— de tots els fills de Déu en el seu Opus Dei. Necessiteu aquesta base d'idees clares sobre els temes fonamentals per estar en condicions d'il·luminar tantes intel·ligències i de defensar l'Església dels atacs, que rep de vegades de totes les parts: idees clares sobre les veritats dogmàtiques i morals; sobre les exigències de la família i de l'ensenyament cristià; sobre els drets al treball, al descans, a la propietat privada, etc.; sobre les llibertats fonamentals d'associació, d'expressió, etc. D'aquesta manera, podreu experimentar joiosament la veritat d'aquelles paraules: *veritas liberabit vos*,^[63] perquè la veritat us donarà alegria, pau i eficàcia.

En les convivències anuals —que us ajuden a conservar el fervor primitiu, milloren la vostra cultura religiosa i us enforteixen per a l'apostolat—, en els cercles d'estudis, en les conferències, en els cursos especialitzats, etc., rebeu amb assiduïtat doctrina abundant, mentre se us informa de qüestions candents d'actualitat, enfocades amb criteri cristià. Una formació que completeu amb lectures, perquè sempre hi haurà a la vostra disposició biblioteques circulants, a les quals podeu acudir com a subscriptors, intentant que s'hi subscriguin també altres persones que no pertanyin a l'Obra.

Esforceu-vos molt a assimilar la doctrina que se us dona, de manera que no s'estanqui; i sentiu la necessitat i el deure gustós de portar a altres ments la formació que rebeu, perquè arrelhi en bones obres, plenes de rectitud, també en els cors d'altres.

Pel que acabo de dir, és del tot necessari que els governs locals, que atenen els supernumeraris, tinguin dedicació a la labor, perquè cap d'ells —cap dels meus fills— no s'ha de sentir mai sol; i caldrà preveure'n amb cura la formació durant les èpoques de vacances i els períodes d'aïllament.

Els fills meus que tenen encomanat el govern i la direcció dels seus germans hauran de renunciar sovint a la brillantor d'una labor personal per posar, com a carreus ocults, el fonament d'un treball de molt més abast. I no han d'oblidar que aquestes activitats de govern i de formació, igual que les d'aquells altres que es dediquen completament als nostres apostolats corporatius, són també sempre un treball professional.

Cada caminant que segueixi el seu camí

35 L'Obra forma els seus membres, perquè cadascun d'ells —amb llibertat personal— actuï cristianament en l'exercici de la seva professió, al mig del món. En els assumptes temporals, els directors de l'Obra no podran mai imposar una opinió determinada: cadascun de vosaltres —repeteixo— es comporta amb llibertat plena, d'acord amb el dictamen de la seva consciència ben formada.

El 1939, tot just acabada la Guerra Civil espanyola, vaig dirigir a les proximitats de València un curs de recés espiritual, que va tenir lloc en una escola universitària de fundació privada. S'havia utilitzat, durant la guerra, com a caserna comunista. En un dels passadissos vaig trobar un gran rètol, escrit per algun de *no conformista*, en què

es llegia: *cada caminant que segueixi el seu camí*. El van voler treure, però jo els vaig aturar: *deixeu-lo* —els vaig dir—, *m'agrada: de l'enemic el consell*.^{*} Especialment des d'aleshores, aquestes paraules m'han servit moltes vegades de motiu de predicació. Llibertat: cada caminant que segueixi el seu camí. És absurd i injust intentar imposar a tots els homes un únic criteri, en matèries en què la doctrina de Jesucrist no assenyala límits.

Llibertat absoluta en tot el que és temporal, perquè no hi ha una única fórmula cristiana per ordenar les coses del món: hi ha moltes fórmules tècniques per resoldre els problemes socials, científics, econòmics, polítics: i totes seran cristianes, sempre que respectin aquests principis mínims, que no es poden abandonar sense violar la llei natural i l'ensenyament evangèlic.

Llibertat en el que és temporal i també a l'Església, fills meus. Soc molt anticlerical —amb aquest anticlericalisme sa, del qual us parlo tantes vegades— i qui tingui el meu esperit ho serà també. Massa sovint en els ambients clericals —que no tenen el bon esperit sacerdotal— s'organitzen monopolis amb pretextos d'unitat, es tracta de tancar les ànimes en grupets, s'atempta a la llibertat de les consciències dels fidels —que han de buscar la direcció i la formació de les seves ànimes on ho considerin més oportú i amb qui prefereixin—, i es multipliquen preceptes negatius innecessaris —ja seria molt que es complissin els manaments de Déu i de l'Església—, preceptes que posen front a front psicològicament els qui els han de complir.

Llibertat

36 Llibertat, fills meus. No espereu mai que l'Obra us doni consignes temporals. No tindria el meu esperit qui pretengués violentar la llibertat que l'Obra concedeix als seus fills, atropellant la personalitat pròpia de cadascun dels fills de Déu en l'Opus Dei.

Sou vosaltres —lliurement— qui heu d'estar sensibilitzats per la formació que rebeu, de manera que reaccioneu espontàniament davant dels problemes humans, davant de les circumstàncies socials incertes que necessiten ser encarrilades amb criteris rectes. A vosaltres, amb els vostres conciutadans, us toca córrer amb valentia aquest risc de buscar solucions humanes i cristianes —les que en consciència vegeu: no n'hi ha una de sola— a les qüestions temporals que sorgeixin al vostre camí.

Perquè esperaríeu inútilment que l'Obra us les doni fetes: això ni va passar, ni passa ni podrà passar mai, perquè és contrari a la nostra naturalesa. No és l'Obra *paternalista*, tot i que aquesta paraula és ambigua i, per tant, em refereixo a la significació pejorativa. Els vostres directors confien en la capacitat de reacció i d'iniciativa que teniu: no us porten agafats de la mà. I en l'ordre espiritual, tenen cap a vosaltres sentiments de paternitat, de maternitat!, de *bon paternalisme*.

Per això, és impossible que formem, en el si de la societat, el que avui s'anomena *un grup de pressió*, per la mateixa llibertat que gaudim en l'Opus Dei: ja que, quan els directors manifestessin un criteri concret en una cosa temporal, es rebel·larien legítimament els altres membres de l'Obra que pensen de manera diferent, i em veuria en el trist deure de beneir i lloar els que taxativament es neguessin a obeir —haurien de fer saber l'assumpte, com més aviat millor, als directors regionals, o al Pare—, i de reprendre amb una santa indignació els directors que pretenguessin fer ús d'una autoritat que no poden tenir. També serien dignes de reprensió greu aquells fills meus que —en nom de la seva llibertat— pretenguessin limitar la llibertat legítima dels seus germans, intentant imposar un criteri personal en assumptes temporals o opinables.

Els que s'obstinen a no veure aquestes coses clares i a inventar-se secretismes, que no han existit mai ni es necessitaran mai, ho fan segurament *ex abundantia cordis*, perquè ells obren d'aquesta manera. I no podran portar mai, com nosaltres, el cap alt i mirar els ulls dels altres amb llum clara: perquè no hem d'amagar res, encara que cadascú tingui les seves misèries personals, contra les quals lluita en la seva vida interior.

37 Passa que alguns, en aquests trenta-un anys, han mirat amb gelosia la nostra labor; d'altres, amb poca simpatia, perquè no tenen simpatia a l'Església, a la qual servim en bé de tots els homes; no han faltat fins i tot —pocs, per fortuna— els qui, per la seva mentalitat clerical, no són capaços d'entendre el treball essencialment laical dels meus fills; també n'hi ha hagut d'altres que no saben o no volen recordar que Déu Nostre Senyor concedeix la seva gràcia —gràcia específica— a les ànimes que se li dediquen, i per explicar la intensitat, l'extensió i l'eficàcia dels apostolats de l'Obra, inventen causes humanes, falses en absolut, ja que les seves finalitats són sobrenaturals i els mitjans que fem servir també són exclusivament espirituals, sobrenaturals: l'oració, el sacrifici i el treball santificat i santificant.

Hi ha els qui no són capaços de respectar i de comprendre la llibertat personal dels altres, que semblen impermeabilitzats per entendre que els membres de l'Opus Dei tenen una finalitat comuna, que és només de caràcter espiritual, i que únicament concorden en aquesta finalitat; que són ciutadans lliures en les qüestions temporals, igual que els altres laics —els seus conciutadans—, i que han de conviure fraternalment amb tots.

Algunes d'aquestes persones —us deia— procedeixen d'ambients tancats de sagristia, i estan habituades a veure que els religiosos acostumen a manifestar les seves opinions, d'acord amb *l'escola de la*

família religiosa respectiva o segons la manera de pensar dels seus superiors; i han volgut així, amb aquest prejudici de mentalitat clerical, col·locar l'Opus Dei o a mi personalment com una etiqueta, de monàrquic o de republicà —quan no m'han dit “maçó”—, pel fet que jo no he exclòs cap ànima de la nostra activitat de fills de Déu.

38 El vostre treball apostòlic, fills meus, no és una tasca eclesiàstica.* I, tot i que en si mateix no hi ha cap inconvenient perquè alguns formeu part d'associacions de fidels, no serà això el més normal, perquè l'apostolat específic per al qual us prepara l'Obra —el que Déu vol de nosaltres— no té matís confessional.*

Vivim, amb aquesta discreció, una humilitat col·lectiva meravellosa, perquè en treballar silenciosament, sense presumir d'èxits o de triomfs —però, torno a dir, sense misteris ni secretismes, que no necessitem per servir Déu—, passeu inadvertits entre els altres fidels catòlics —perquè això sou: fidels catòlics—, sense rebre aplaudiments per la bona llavor que sembreu.

Amb tot, especialment en llocs rurals —on el contrari podria ser estrany—, alguns podeu treballar a les confraries i a altres obres apostòliques parroquials, intentant animar-les, vivificar-les, però, d'ordinari, sense ocupar càrrecs. Per això, els que dirigeixin associacions de fidels que —per desgràcia— tinguin afanys de monopoli, no han de témer que els arrabassem la seva dictadura exclusivista, perquè el nostre criteri és que, per fer la seva labor, ja hi són ells. Nosaltres hem d'actuar de la nostra pròpia manera, ben diversa.

Però, com a fidels cristians que sou, si les circumstàncies de l'ambient i l'eficàcia més gran de l'apostolat no aconsellen cap altra cosa, no estiguen absents del culte públic, que la societat com a tal està obligada a rendir al Senyor. He patit tantes vegades en contemplar manifestacions de culte en les quals faltava la comunitat,

no hi apareixia la família, el poble de Déu. Estic segur que, si sou fidels, serà una realitat aquest culte públic, sobri i digne, sense escarafalls ni extremismes que el converteixen sovint en una cosa *pintoresca*.

Apostolat en l'exercici dels deures i drets ciutadans

39 Us torno a dir, fills meus, que l'apostolat específic que heu de fer el dueu a terme com a ciutadans, amb una fidelitat a l'Estat plena i sincera, d'acord amb la doctrina evangèlica i apostòlica;^[64] amb obediència fidel a les lleis civils; observant tots els deures cívics, sense sostreure-us al compliment de cap obligació i exercint tots els drets, en bé de la col·lectivitat, sense exceptuar-ne imprudentment cap.

D'aquest exercici dels drets ciutadans, en trobem un exemple viu per imitar en l'actitud reiterada de sant Pau, segons es descriu al llibre dels Actes. Amb una fermesa viril, que als timorats els podrà semblar arrogància i que és bonhomia sense apocaments, l'Apòstol exhibeix, quan fa falta, la seva condició de ciutadà romà i exigeix, absent tota humilitat de gargot, que se'l tracti com a tal: *a nosaltres, que som ciutadans romans, ens han assotat públicament i sense cap judici i ens han tancat a la presó. I ara ens en volen treure d'amagat? De cap manera! Que vinguin ells mateixos (els lictors) a posar-nos en llibertat!*^[65]

Amb aquesta enteresa parlava al carceller de Filipos. I és formidable la conversa, plena de gràcia humana, que Pau, a punt de ser fuetejat, sosté a Jerusalem amb el tribú: *quan l'estiraven per assotar-lo, Pau va dir al centurió allí present: Us és permès de flagel·lar un ciutadà romà que ni tan sols ha estat jutjat? El centurió, en sentir això, anà a comunicar-ho al tribú: Què fas? Aquest home és un ciutadà romà! El tribú vingué i preguntà a Pau: Digues-me, ets ciutadà romà? Ell respongué: Sí. El tribú replicà: Jo vaig haver de pagar molts diners*

per obtenir aquesta ciutadania. Pau contestà: Doncs jo la tinc de naixement.^[66] Fills meus, sobren els comentaris: preneu-ne exemple.

40 Us he subratllat algunes vegades el fet lamentable de la invasió progressiva de l'Estat en l'esfera privada, amb l'esclavitud consegüent que això suposa per als ciutadans, que es veuen privats de llibertats legítimes. I us he posat en relleu que l'Estat és fred i sense entranyes, així que el seu totalitarisme es converteix en quelcom pitjor que la situació feudal més dura.

Deixant de banda altres raons, si això és així, es deu, en gran part, a la inhibició dels ciutadans, a la seva passivitat per defensar els drets sagrats de la persona humana. Aquesta inactivitat, que té l'origen en la mandra mental i en la voluntat inerta, es produeix també en els ciutadans catòlics, que no acaben de ser conscients que hi ha altres pecats —i més greus— que els que es cometen contra el sisè precepte del decàleg.

41 Filles i fills meus, de la missió que Déu ens ha confiat i del caràcter plenament secular de la nostra vocació es dedueix que cap esdeveniment, cap tasca humana no ens pot ser indiferent. Per aquest motiu, insisteixo a dir-vos que cal que estigueu presents en les activitats socials, que brollen de la mateixa convivència humana o que hi exerceixen un influx directe o indirecte: heu de donar aire i ànima als col·legis professionals, a les organitzacions de pares de família i de famílies nombroses, als sindicats, a la premsa, a les associacions i concursos artístics, literaris, esportius, etc.

Cadascú de vosaltres participarà en aquestes activitats públiques, d'acord amb la seva condició social i de la manera més adequada a les seves circumstàncies personals i, per descomptat, amb pleníssima llibertat, tant en el cas que actui individualment com quan ho faci en col·laboració amb aquells grups de ciutadans, amb els quals hagi considerat oportú cooperar.

Compreneu molt bé que aquesta participació en la vida pública, de què us parlo, no és activitat política, en el sentit estricte del terme: molt pocs dels meus fills treballen —per dir-ho així— *professionament* en la vida política. Jo us parlo de la participació que és pròpia de tot ciutadà, que sigui conscient de les seves obligacions cíviques. Vosaltres us heu de sentir apressats a actuar —amb llibertat i responsabilitat personals—, per totes i les mateixes raons nobles que mouen els vostres conciutadans. Però, a més, us sentiu apressats de manera particular pel vostre zel apostòlic i pel desig de dur a terme una labor de pau i de comprensió en totes les activitats humanes.

42 Treballant d'aquesta manera, units als vostres conciutadans i remonent-los, fent ambient perquè les coses no vinguin imposades sense expressar el sentir legítim de la societat, podreu orientar cristianament la legislació de les vostres comunitats nacionals, sobretot en els punts que són clau en la vida dels pobles: les lleis sobre el matrimoni, sobre l'ensenyament, sobre la moralitat pública, sobre la propietat, etc.

Com pot ser cristiana una legislació en la qual el respecte a la família es basa en el divorci? Quina lògica hi pot haver en algunes societats que s'enorgulleixen de la seva *diversitat* religiosa i no admeten aquesta diversitat a les escoles públiques, on cada alumne tindria dret a rebre l'educació religiosa d'acord amb la seva fe?

No us adoneu que la propietat privada —amb les limitacions que exigeixi el bé comú— és un instrument de llibertat per a l'home, un bé que s'ha de col·locar entre els fonamentals per al desenvolupament de la persona humana i de la família? Els països on no es respectin aquests drets no són països catòlics ni humans. Veieu el panorama que se us presenta? En aquests punts capitals i en d'altres, haureu de lluitar, i bé!

43 Treballeu activament amb els nostres cooperadors. Augmenteu-ne el nombre sense por: com més, millor. Ateneu-los, formeu-los: que tinguin sempre labor entre mans, quelcom per fer. Manteniu-los en moviment, com en exercicis esportius. Amplieu contínuament la base de les vostres amistats i feu-los arribar, d'una manera i d'una altra, la doctrina i l'ànim. Tindreu així l'extensió més gran de la xarxa divina, dèbil, però eficaç. I si manteniu la vibració d'aquest bon esperit apostòlic, fareu un bé incalculable —suau i enèrgic— a la tota humanitat.

Ens ajudaran també amb la seva oració i la seva vida amagada les comunitats religioses —en especial de clausura—, que admetem com a cooperadores i que entenen molt bé el nostre esperit de contemplatius al mig del món. Elles són contemplatives des del seu apartament del segle; nosaltres, contemplatius en el si i en les estructures de la societat civil. Dues manifestacions —diverses, específicament diferents— del mateix amor a Jesucrist.

Entre nosaltres, noblement treballant units braç a braç en les tasques apostòliques o ajudant, perquè puguem treballar, hi ha tants amics i cooperadors. I alguns viuen lluny de Déu Nostre Senyor o no el coneixen. Mediteu aquelles paraules de sant Pere: *satagite ut, per bona opera, certam vestram vocationem et electionem faciatis.*^[67] Intenteu que aquests amics nostres, tan fraternalment estimats, continuïn en l'exercici de les seves bones obres; i no dubteu que, si els ajudem amb la nostra oració i amb la nostra amistat lleial —sempre en el màxim respecte a la llibertat personal—, molts rebran la gràcia per fer la seva elecció de cristians.

44 No oblideu que l'essència del nostre apostolat és donar doctrina,* perquè, com us he dit una i mil vegades, la ignorància és l'enemic més gran de la fe. Escrivia sant Pau als romans: *ara bé, com podran invocar-lo, si no hi creuen? I com creuran en ell, si no n'han*

sentit parlar? I com en sentiran parlar, si ningú no l'anuncia?^[68]
Perquè sentiu aquesta responsabilitat de predicar, doneu una gran importància a la labor docent —privada o pública; personal o col·lectiva; de grau primari, mitjà o superior—, tot i que l'ensenyament és una petita part del nostre treball professional.

Per la mateixa raó, intenteu animar els mitjans a través dels quals es forma l'opinió pública: la premsa, la ràdio, la televisió, el cinema, etc. Els que exerciu la vostra labor professional en aquests mitjans, doneu doctrina, no a un grup petit de persones —com feu quan dirigiu un Cercle o pronuncieu una conferència—, sinó que, com el Senyor, prediqueu la multitud, *a l'aire lliure*.

Hi ha una ignorància religiosa brutal. I molta culpa la tenim nosaltres, els cristians, que no donem doctrina per tots aquests mitjans, cada dia tècnicament més perfectes i més influents i que, tan sovint, controlen els enemics de Déu.

Proclamar la veritat sense parar

45 El pitjor del món, fills meus, és que la gent faci barbaritats i no sàpiga que les fa. Proclameu la veritat sense parar, *opportune, importune*,^[69] encara que alguns no ens creguin o no ens vulguin creure. *Quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur*:^{*} per això no ens creuen. Ja els podem donar el vi de les noces de Canà, aquell que va ser testimoni del primer miracle de Jesús, la primera manifestació pública de la seva divinitat, que, posat a la consciència d'aquella gent, es convertirà en vinagre. Però continuem posant vi bo, dient la veritat! Com Jesús, cadascun de nosaltres —*ipse Christus*— ha de poder dir: *Jo he nascut i he vingut al món per donar testimoni de la veritat*.^[70]

Fills meus, *abandoneu la mentida i que cadascú digui la veritat al seu proïsme, ja que tots som membres d'un mateix cos*.^[71] Alguna

cosa sabem nosaltres, i aquí va molt bé el *nosaltres* —l’hem patit a la nostra carn—, del dolor de la maledicència, de la mentida i de la calúmnia: onades de llot provocades de vegades per catòlics i, fins i tot, per sacerdots. *Omnia in bonum!*: com el Nil, després de sortir de mare, fecundava els camps amb el llot, en la seva retirada; a nosaltres, fills meus, aquelles onades d’escombraries ens van omplir de fecunditat.

46 No deixeu d’organitzar petites tertúlies diàries amb els vostres amics i col·legues —són especialment interessants les tertúlies amb professionals dels mitjans d’opinió pública—, i suscitar-hi temes d’actualitat, donant criteri amb do de llengües. Traieu converses oportunes en oficines o en llocs públics.

No perdeu l’ocasió —fomenteu-les— per dir la veritat i semblar la bona llavor. *Comporteu-vos assenyadament amb els qui no creuen, procurant de treure partit dels moments favorables. Tingueu sempre converses agradables, i amaniu-les amb una mica de sal; sapiguen com heu de respondre a cadascú.*^[72]

Penso amb il·lusió en aquells fills meus, que atenen parades i quioscos de diaris i revistes, en els que treballen en editorials o redaccions de diaris i en les empreses de les arts gràfiques; i en aquells altres que, per la seva feina —encara que sigui modesta, en aparença—, tenen ocasió cada dia de tractar molta gent.

47 Fomenteu vosaltres, pares i mares de família, diversions sanes i alegres, tan llunyanes de la beateria com del to mundà que ofèn la moral cristiana. D’aquestes reunions sortiran —els beneirà el Senyor— matrimonis entre els vostres fills, que heretaran la felicitat i la pau que han après a les vostres llars *lluminoses i alegres*.

En el camp d’aquest apostolat de la diversió, no oblideu que el que és principal dels punts clau, que heu de defensar amb la vostra acció

ciutadana, és la moralitat dels espectacles públics: una joventut, que visqui en un ambient col·lectiu de llibertinatge fàcil, és difícil que arribi a formar llars cristianes.

Tota labor honesta es pot orientar amb esperit cristià i apostòlic

48 Seria deformació donar cabuda al pensament que l'esfera de l'economia i de les finances no pot ser matèria de labor apostòlica. Aquesta idea, estesa entre persones que procedeixen d'ambients clericals, va acompanyada de la paradoxa que molts d'aquests mateixos homes, no poques vegades, estan ficats —a recer de l'Església— en negocis i en empreses, manejant diners abundants dels altres, que se'n fien perquè s'anomenen catòlics. Algú ha dit —no tan maliciosament— d'aquests tals que tenen els ulls al cel i les mans on caiguin. La reserva i la prevenció, cap a les empreses econòmiques, no són cristianes, perquè és una tasca més que s'ha de santificar.

Tanmateix, aquest recel ha tingut —i continua tenint— un gran influx entre els catòlics i, en no poques ocasions, els ha retret de fer el bé amb el seu treball en aquest camp de l'economia, o han treballat, però amb consciència culpable, si no és que han deixat aquestes tasques humanes a l'arbitri de persones hostils a l'Església, que han sabut i saben utilitzar-lo per fer abundant mal a les ànimes.

Fins a tal punt això és així, que és divertit llegir alguna consideració pietosa de la tradició eclesiàstica —que es justifica, sens dubte, per la mentalitat i l'ambient de l'època—, en què s'afirma que Pere, després de la resurrecció del Senyor, va poder tornar al seu ofici de pescador —perquè és ofici honest pescar—, però que a Mateu no li va ser lícit tornar a la seva professió, perquè hi ha negocis que és impossible

exercir sense greu risc de pecat o, simplement i planerament, sense cometre pecat. I l'ofici de Mateu era d'aquests.^[73]

Cal acabar amb aquests errors, creats per gent que professava el *contemptus saeculi*: la vostra mentalitat laical no entén que hi hagi cap mal en el fet d'exercir els negocis o les finances, perquè sabeu sobrenaturalitzar aquestes tasques, com totes les altres, i orientar-les amb esperit cristià i apostòlic.

49 I ja que parlem d'aquesta matèria, us vull dir que —per desgràcia— no és veritat el que diuen els qui parlen de les nostres activitats en el camp econòmic, que són poc menys que inexistent: les normals, per a la vida i el desenvolupament d'una família nombrosa i pobra. Tant de bo fossin mil vegades més!

Totes les societats —de qualsevol estil— han de moure fons econòmics, per complir la seva finalitat. Llàstima que no tinguin raó, quan murmuren així de nosaltres! Fins i tot llavors —quan tinguessin raó—, l'Obra continuaria sent pobra, com ho serà sempre; perquè ha de sostenir a tot el món tantes labors apostòliques, que són deficitàries; perquè ha de formar els seus membres, durant tota la vida, i això costa diners; perquè ha d'atendre els socis malalts i ancians; perquè sempre tindrem, i cada dia en més nombre, la beneïda càrrega d'ajudar econòmicament els pares dels membres de l'Obra, ancians o malalts, que necessiten ajuda per sostenir-se, etc.

En qualsevol cas, aquestes activitats econòmiques, si existeixen —i han d'existir com més aviat millor—, les farem sempre respectant les lleis del país, pagant contribucions i taxes, com el ciutadà que compleix millor: no volem viure de privilegis, no és *la nostra manera* de fer.

50 De vegades, aquesta gent murmuradora pertany a algun grup oficial, que es reparteix els diners dels contribuents, contra la

voluntat dels ciutadans del país; i alhora voldrien que nosaltres no poguéssim respirar, que no tinguéssim dret al treball ni a sacrificar-nos, vivint d'una manera pobra, per sostenir i tirar endavant obres de beneficència, d'educació, de cultura, de propaganda cristiana. Són enemics de la llibertat —s'entén, de la llibertat dels altres—, i volen fer discriminacions entre els ciutadans.

Totes les associacions, de qualsevol gènere que siguin —religioses, artístiques, esportives, culturals, etc.—, necessàriament han de tenir i moure alguns diners per sostenir els mitjans necessaris en el compliment de les seves finalitats: qui d'això en faci motiu d'escàndol, demostra almenys que és un insensat.

Quan es parla d'associacions religioses, apareixen immediatament com a exemple la Societat Bíblica o l'Exèrcit de salvació,* que té banques, societats d'assegurances, etc. Ningú s'escandalitza: necessiten aquests mitjans per fer les seves labors de propaganda i de beneficència. En molts Estats, a més de no criticar les activitats econòmiques d'aquestes associacions religioses, no els posen impostos; els dispensen de pagar-los, per la labor social que fan.

És de justícia, per tant, que —a tot el món— les entitats oficials ens facin préstecs i, fins i tot, donatius. Quan sigui així, no faran res més que complir amb el seu deure; perquè, amb la nostra labor pública i social, els descarreguem de part de les seves obligacions: aquestes autoritats, si ajuden de la mateixa manera que a altres institucions culturals i de beneficència, no faran res més que el que és just.

Mentalitat de servei

51 L'Opus Dei, *operatio Dei*, treball de Déu, exigeix de tots els seus membres que treballin: perquè el treball és mitjà de santificació i d'apostolat. Per això, a tot el món, tants milions de persones, catòliques i no catòliques, cristianes i no cristianes, admiren i

estimen i ajuden amb afecte la nostra Obra. I d'això en donem gràcies el Senyor.

N'hi ha també alguns entre vosaltres que —perquè se senten ben preparats per resoldre activament els problemes públics de la seva pàtria— treballen, amb plena llibertat i amb responsabilitat personal, en la vida política. Sou pocs: el percentatge acostumat en la societat civil. I, com tots els altres membres de l'Obra en les seves ocupacions temporals, en actuar en aquest camp, ho feu sempre sense fer valer la vostra condició de catòlics ni de socis de l'Opus Dei, sense servir-vos de l'Església ni de l'Obra: perquè sabeu que no podeu barrejar, ni l'Església de Déu, ni l'Obra, en coses contingents. I en treballar en la vida pública, no podeu oblidar que els catòlics volem una societat d'homes lliures —tots amb els mateixos deures i els mateixos drets davant l'Estat—, però units en un treball concorde i operatiu per aconseguir el bé comú, aplicant els principis de l'Evangelí, que són la font constant de l'ensenyament de l'Església.

Teniu tot el dret per viure aquesta vocació de polítics. Si algun Estat us posés dificultat, l'hauria de posar també als membres de les altres associacions de fidels i, després, pel mateix motiu —l'obediència que els fidels deuen a les autoritats eclesiàstiques— posarien els mateixos impediments —en bona lògica— a tots els catòlics practicants, i els negaria la seva plenitud de drets i de responsabilitats en la societat temporal. És injust tractar els catòlics practicants com a ciutadans de pitjor condició, però no falten exemples de discriminacions d'aquest gènere en la història contemporània.

Els que us trobeu amb vocació per a la política, treballeu sense por i considereu que, si no ho feu, pecareu d'omissió. Treballeu amb serietat professional, atenint-vos a les exigències tècniques d'aquesta labor vostra: amb la mira posada en el servei cristià a tota la gent del vostre país, i pensant en la concòrdia de totes les nacions.

És un símptoma de mentalitat clerical que, en els elogis —redactats per gent apartada del món— que fa la litúrgia dels governants que van arribar als altars, se'ls lloa perquè van regir els seus regnes més amb la pietat que amb l'exercici de l'autoritat règia, *pietate magis quam imperio*, més amb afecte que amb el comandament just.

Vosaltres, en complir la vostra missió, feu-ho amb rectitud d'intenció —sense perdre el punt de mira sobrenatural—, però no barregeu el que és diví amb el que és humà. Feu les coses com les han de fer els homes, sense perdre de vista que els ordres de la creació tenen els seus principis i lleis propis, que no es poden violentar amb actituds d'angelisme. El pitjor elogi que puc fer d'un fill meu és dir que és com un àngel: nosaltres no som àngels, som homes.

52 Els que heu dedicat la vostra activitat a la vida pública, us heu de sentir apressats a no abstenir-vos de treballar en tots els règims, també en aquells que no estan informats pel sentit cristià, tret que la Jerarquia Ordinària del país doni un altre criteri als ciutadans catòlics. Perquè no us permet la vostra consciència que governin els que no són catòlics i, fins i tot en les circumstàncies més adverses per a la religió, sempre podreu impedir que es facin mals majors.

Convé que no abandoneu el camp en cap mena de règim,^{*} sense que per això us ratllin —seria injust— de col·laboracionistes. Fills meus, més si es tracta de nacions amb una majoria catòlica, seria incomprendible que no hi hagués en el govern catòlics practicants i responsables i, per tant, membres de les diferents associacions de fidels. Si no fos així, es podria dir que aquests catòlics ni són practicants ni responsables ni catòlics, o que l'Església està perseguida.

Quan hàgiu de participar en tasques de govern, poseu tot l'afany a dictar lleis justes, que puguin complir els ciutadans. El contrari és un

abús de poder i un atemptat contra la llibertat de la gent: en deforma les consciències, a més, perquè —en aquests casos— tenen perfecte dret a deixar de complir aquestes lleis que només ho són de nom.

Respecteu la llibertat de tots els ciutadans, tenint en compte que el bé comú ha de ser participat per tots els membres de la comunitat. Doneu a tothom la possibilitat d'eleva la seva vida, sense humiliar-ne uns, per aixecar els altres; oferiu, als més humils, horitzons oberts per al seu futur: la seguretat d'un treball retribuït i protegit, l'accés a la igualtat de cultura, perquè això —que és just— portarà llum a les seves vides, canviarà el seu humor i els facilitarà la cerca de Déu i de realitats més altes. Fills de la meva ànima, no oblideu —tanmateix— que la misèria més trista és la pobresa espiritual, la manca de la doctrina i de la participació en la vida de Crist.

El matrimoni és camí diví a la terra

53 Filles i fills meus supernumeraris, penso ara en les vostres llars, en aquestes famílies vostres, que han brotat d'aquest *sacramentum magnum*^[74] del matrimoni. En un temps en què persevera encara la tasca destructora de la família, que va fer el segle passat, nosaltres hem vingut a portar l'afany de santedat a aquesta cèl·lula cristiana de la societat.

El vostre primer apostolat és a la llar: la formació que us dona l'Opus Dei us porta a valorar la bellesa de la família, l'obra sobrenatural que significa la fundació d'una llar, la font de santificació que s'amaga en els deures conjugals. Tot i que, conscients de la grandesa de la vostra vocació matrimonial —així: vocació!—, sentiu una veneració especial i un afecte profund cap a la castedat perfecta que sabeu que és superior al matrimoni^[75] i, per això, us alegreu de veritat quan algun dels vostres fills, per la gràcia del Senyor, abraça aquest altre camí, que *no és un sacrifici*: és una elecció feta per la bondat de Déu, un

motiu de sant orgull, un servir tothom gustosament per amor de Jesucrist.

Normalment, als centres d'ensenyament, encara que els portin religiosos, no es forma la joventut de manera que apreciïn la dignitat i la netedat del matrimoni. No ho ignoreu. És freqüent que, en els exercicis espirituals —que se solen donar als alumnes, quan ja cursen els últims estudis secundaris—, se'ls ofereixin més elements per considerar la seva possible vocació religiosa que la seva orientació al matrimoni; i no falten els qui desestimen als seus ulls la vida conjugal, que pot aparèixer als joves com a una cosa que l'Església simplement tolera.

A l'Opus Dei hem actuat sempre d'una altra manera i, deixant molt clar que la castedat perfecta és superior a l'estat matrimonial, hem assenyalat el matrimoni com a camí diví a la terra. No ens ha anat malament, seguir aquest criteri: perquè la veritat és sempre alliberadora, i hi ha molta generositat als cors joves, per volar per sobre de la carn, quan se'ls posa en llibertat de triar l'Amor.

A nosaltres no ens espanta l'amor humà, l'amor sant dels nostres pares, del qual es va valer el Senyor per donar-nos la vida. Aquest amor el beneeix jo amb les dues mans. No admeto que cap dels meus fills deixi de tenir un gran amor al sant Sacrament del matrimoni. Per això, cantem sense por les cançons de l'amor net dels homes, que són també *coples d'amor humà al que és diví*;* i els qui hem renunciat a aquest amor de la terra, per l'Amor, no som solters: tenim el cor sucós.

54 Us dic a vosaltres, filles i fills meus, que heu estat cridats per Déu per formar una llar, que us estimeu, que us tingueu sempre l'amor il·lusionat que us vau tenir quan festejàveu. Pobre concepte té del matrimoni, que és un ideal i una vocació, el que pensa que

l'alegria s'acaba quan comencen les dificultats i els contratemps que la vida porta amb si mateixa.

És llavors quan l'amor s'enforteix, quan es fa més fort que la mort: *fortis est ut mors dilectio*.^[76] Les torreneres de les penes i de les contradiccions no són capaces d'apagar el veritable amor: us uneix més el sacrifici generosament compartit —*aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem*—^[77] i les moltes dificultats, físiques o morals, no podran apagar l'afecte.

El vostre matrimoni serà, d'ordinari, molt fecund. I, si Déu no us concedeix fills, dedicareu les vostres energies amb més intensitat a l'apostolat, que us donarà una fecunditat espiritual esplèndida. El Senyor sol coronar les famílies cristianes amb corona de fills, us he dit moltes vegades. Rebeu-los sempre amb alegria i agraïment, perquè són regal i benedicció de Déu i una prova de la seva confiança.

55 La facultat d'engendrar és com una participació del poder creador de Déu, de la mateixa manera que la intel·ligència és com una guspira de llum de l'enteniment diví. No encegueu les fonts de la vida. Sense por! Són criminals —i no són ni cristianes ni humanes— aquestes teories que intenten justificar la necessitat de limitar els naixements amb falses raons econòmiques, socials o científiques que, quan s'analitzen, no s'aguanten per enlloc. Són covardia, fills meus; covardia i afany de justificar el que és injustificable.

És de lamentar que aquestes idees procedeixin moltes vegades de casuístiques, plantejades per sacerdots i religiosos, que s'entremeten imprudentment on ningú no els crida, manifestant de vegades una curiositat morbosa i demostrant que tenen poc amor a l'Església —entre altres coses—, perquè el Senyor ha volgut posar el sagrament del matrimoni com a mitjà, per al creixement i l'extensió del seu Cos Místic.

No dubteu que la disminució dels fills en les famílies cristianes redundaria en la disminució del nombre de vocacions sacerdotals, i d'ànimes que es vulguin dedicar per tota la vida al servei de Jesucrist. Jo he vist força matrimonis que, tot i que Déu només els ha donat un fill, han tingut la generositat d'oferir-lo a Déu. Però no són gaires els que ho fan així. A les famílies nombroses és més fàcil comprendre la grandesa de la vocació divina i, entre els seus fills, n'hi ha per a tots els estats i camins.

56 Vosaltres sigueu generosos i sentiu l'alegria i la fortalesa de les famílies nombroses. Els matrimonis que no volen tenir fills, els avergonyeixo: *si no voleu tenir fills, sigueu continents!* Penso, i ho dic sincerament, que no és cristià recomanar que els cònjuges s'abstinguin en èpoques en què la naturalesa ha donat a la dona la capacitat de procrear.*

En algun cas concret, sempre d'acord amb el metge i el sacerdot, es podrà i s'haurà, fins i tot, de permetre. Però no es pot recomanar com a norma general. Us he dit, amb paraules molt fortes,* que seríem molts els que aniríem a escopir a la tomba dels nostres pares si sabéssim que havíem vingut al món contra la seva voluntat, que no havíem estat fruit del seu amor net. Gràcies a Déu, generalment hem d'agrair al Senyor el fet d'haver nascut en una família cristiana, a la qual —en gran part— devem la nostra vocació.

Recordo que un fill meu, que treballava en un país en què estaven molt esteses les teories sobre la limitació dels naixements, va respondre —fent broma— a una persona que li preguntava sobre aquest tema: *així, d'aquí a poc temps, al món només hi haurà negres i catòlics.** Però això no ho comprenen els catòlics de nacions on són minoria, perquè no aprofundeixen en aquesta realitat —que té profund fonament teològic— que el matrimoni cristià és el mitjà que

el Senyor ha disposat, en la seva providència ordinària, per fer créixer el Poble de Déu.

En canvi, els enemics de Crist —més sagaços— sembla que tenen més sentit comú i així, en països de règim comunista, es reconeix cada vegada més importància a les lleis de la vida i a les energies creadores de l'home, que insereixen, com a factors determinants, en els seus plans ideològics i polítics.

Llars lluminoses i alegres

57 A les vostres llars, que sempre he qualificat de lluminoses i alegres, s'educaran els vostres fills en les virtuts sobrenaturals i humanes, en un clima de llibertat, de sacrifici alegre. I quantes vocacions vindran a l'Obra, des d'aquestes llars que jo he anomenat les escoles apostòliques de l'Opus Dei! Una de les grans alegries freqüents de la meua vida és veure una cara que em recorda aquell noi que jo coneixia fa tants anys. *Tu —li pregunto— com et dius?, ets fill de tal?* I m'alegro, donant gràcies a Déu, quan em respon afirmativament.

El secret de la felicitat conjugal rau en les coses quotidianes: en trobar l'alegria amagada, que hi ha en l'arribada a la llar; en l'educació dels fills; en el treball, en el qual col·labora tota la família; en l'aprofitament també de tots els avenços que ens proporciona la civilització, per fer la llar agradable —mai res que faci olor de convent, que seria anormal—, la formació més eficaç, la vida més senzilla.

58 Vosaltres ajudareu també amb el vostre tracte a fer que les famílies —poques— d'alguns dels meus fills, que no acaben de comprendre el seu camí de dedicació al servei de Déu, arribin a agrair al Senyor aquest favor inestimable d'haver estat cridats per ser pares i mares dels fills de Déu a la seva Obra. No van pensar mai que

els seus fills es dediquessin a Déu i, al contrari, havien fet per a ells plans ben distants d'aquest lliurament, que no esperaven, i que ve a destruir els seus projectes, moltes vegades nobles, però terrenals. De tota manera, la meva experiència —ja no breu— m'ensenya que els pares que no van rebre amb alegria la vocació dels seus fills, s'acaben rendint, s'apropen a la vida de pietat, a l'Església, i acaben estimant l'Obra.

Són, per gràcia de Déu, cada dia més abundants, malgrat les consideracions anteriors, les famílies —pares, germans i parents— que reaccionen de manera sobrenatural i cristiana, davant de la vocació; i que ajuden, demanen l'entrada com a supernumeraris o són, almenys, grans cooperadors.

En parlar amb les mares i els pares dels meus fills, els acostumo a dir: *no ha acabat la vostra missió de pares. Els heu d'ajudar a ser sants. I com? Sent vosaltres sants. Esteu complint un deure de paternitat ajudant-los, ajudant-me a fer que siguin sants. Deixeu-me que us ho digui: l'orgull i la corona de l'Opus Dei sou les mares i els pares de família, que teniu trossos del vostre cor entregats al servei de l'Església.*

Audàcia en complir la nostra missió

59 Estic acabant, filles i fills meus estimadíssims. *Us he escrit amb llibertat, per despertar de nou la vostra memòria,*^[78] tot i que conec el vostre afany per ser fidels a la crida del Senyor.

Compliu la vostra missió amb audàcia, sense por de comprometre-us, de donar la cara, perquè els homes fàcilment tenen por d'exercir la llibertat. Prefereixen que els donin fórmules fetes, per a tot: és una paradoxa, però els homes moltes vegades exigeixen la norma —renunciant a la llibertat—, per temor d'arriscar-se.

L'Obra us forma perquè, amb valentia, sigueu —cadascú en el seu ambient— homes o dones d'iniciativa, d'empenta, d'avantguarda. Heu de correspondre a aquesta formació amb el vostre ànim i amb el vostre esforç: sense aquesta decisió vostra, no valdria de res l'abundància de mitjans espirituals. Recordeu aquella llegenda, que s'acostumava a gravar als punyals antics: *no et fïis de mi, si et falta cor*.

Sigueu decidits, tenaços, tossuts, perquè *no hi ha cap no definitiu*. Sigueu molt comprensius amb tothom, procurant especialment la unitat dels catòlics. *Si us mossegeu i us devoreu mútuament, penseu que acabareu destruïnt-vos,*^[79] deia sant Pau. Ens hem de conèixer i d'estimar, per tant, els catòlics.

60 Doneu a tots els homes l'exemple de la vostra austeritat cristiana i del vostre sacrifici. El Senyor ens ha dit: *si algú vol venir amb mi, que es negui a ell mateix.*^[80] Ell ens ha fet sentir, fills meus, la fecunditat de veure'ns trepitjats, desfets al cup, com el raïm, per convertir-nos en vi de Crist!

En tot moment, sigueu serens —ni violents, ni agressius, ni exaltats—, amb aquesta serenitat, que és una manera de comportar-se que exigeix l'exercici de les virtuts cardinals. La consciència viva de la nostra filiació divina us donarà aquesta serenitat, perquè aquest tret típic del nostre esperit va néixer amb l'Obra, i el 1931 va prendre forma:^{*} en moments humanament difícils, en els quals tenia tanmateix la seguretat del que és impossible —del que avui contempleu fet realitat—, vaig sentir l'acció del Senyor que feia germinar al meu cor i als meus llavis, amb la força de quelcom imperiosament necessari, aquesta tendra invocació: *Abba! Pater!* Estava jo al carrer, en un tramvia: el carrer no impedeix el nostre diàleg contemplatiu; la bullícia del món és, per a nosaltres, lloc d'oració. Probablement vaig fer aquella oració en veu alta, i la gent

em devia prendre per boig: *Abba! Pater!* Quina confiança, quin descans i quin optimisme us donarà, enmig de les dificultats, sentir-vos fills d'un Pare, que tot ho sap i tot ho pot.

Fills meus, us exhorto a avançar encara més: tingueu com un honor de viure en pau, ocupar-vos cadascú de la seva feina i treballar amb les pròpies mans, tal com us vam manar. Així el vostre comportament serà ben vist dels qui no creuen i no caldrà que depengueu de ningú. Que la pau de Crist regni en els vostres cors.^[81]

Us beneeix amb tota l'ànima el vostre Pare.

Roma, 9 de gener de 1959

[Torna a l'índex](#)

Notes

* L'edició crítica d'aquesta *Carta* ha aparegut a la revista *Studia et Documenta* 17 (2023), p. 279–351.

[1] Cf. Carta de Josepmaria Escrivà de Balaguer al papa Pius XII, 2 de febrer del 1948, a: AGP, sèrie L.1.1, 10–1–15, al número 342, 3 dels *Addenda a les Constitutiones* (a AGP, sèrie L.1.1, 10–1–17).

[2] Cf. *Lc* 12, 49.

[3] Cf. *Col* 2, 14.

[4] *1 Co* 6, 20; cf. *1 Pe* 1, 18–19.

[5] *Rm* 8, 31-32; 38-39.

[6] Cf. *Ga* 3, 28; *Col* 3, 11.

[7] Cf. *Lc* 14, 15-24.

[8] *Col* 1, 24.

[9] *Sl* 145[144], 21.

[10] Cf. *Jn* 18, 6.

[11] Cf. *Mt* 13, 24-30.

[12] Cf. *Ap* 21, 1-2.

[13] *Ap* 17, 14.

[14] *2 Te* 2, 3-4; cf. *Ap* 13, 1-17.

[15] *Mc* 10, 32.

[16] Cf. *Lc* 12, 50.

[17] *Mc* 10, 39.

[18] *Mc* 10, 38.

[19] *Jud*, 1, 19.

[20] *1 Co* 2, 14.

[21] Cf. *Ap* 21, 6.

[22] *He* 13, 8.

[23] *Is* 10, 21-22.

[24] *Is* 24, 13.

[25] *Rm* 11, 5.

[26] *Lc* 12, 49; *1 Sa* 3, 9. «*ignem veni mittere...*»: en diverses ocasions va al·ludir a aquest fet, que apareix recollit en els seus *Apunts íntims* (núm. 1741, 16 de juliol de 1934, cf. Josepmaria Escrivà de Balaguer, *Camí*, ed. criticohistòrica preparada per Pedro Rodríguez, 3a ed., Madrid, Rialp, 2004, p. 899–902). (N. de l'E.)

[27] *Mc* 8, 2.

[28] *Lc* 4, 40.

[29] Cf. *Gn* 27, 27.

* «*ho ha definit l'Església*»: ho va fer el Concili de Trent (sessió XXIV, 11 de novembre de 1563, *Canones de Sacramento Matrimonii*,

núm. 10), a: *Conciliorum oecumenicorum decreta*, ed. de Hubert Jedin i Giuseppe Alberigo, Bologna, Istituto per le scienze religiose di Bologna, 1973, p. 755. (N. de l'E.)

[\[30\]](#) Cf. *Lc* 23, 50-51.

[\[31\]](#) Cf. *Mc* 15, 43; *Jn* 19, 39.

* «no destaquem unes professions o condicions socials sobre les altres»: sant Josepmaria va assenyalar com una de les finalitats específiques de l'Opus Dei l'influx cristià entre els intel·lectuals, per la seva repercussió en la resta de la societat (cf. José Luis González Gullón — John F. Coverdale, *Historia del Opus Dei*, Madrid, Rialp, 2021, p. 56, nota), però des dels primers anys de la seva activitat fundacional ressona aquesta afirmació «som per a la multitud, no viurem mai d'esquena a la massa» (Carta de Josepmaria Escrivà a Francisco Morán, Burgos 4 d'abril de 1938, a: *Camí*, ed. críticohistòrica, *op. cit.*, p. 250; cf. com. al núm. 914, inspirat en un apunt del 12 d'octubre de 1931, en què ja apareix el tema de la “multitud”). En la documentació més antiga que conservem es percep el seu anhel per arribar a obrers, dependents de comerç, artistes, infermeres, etc., a persones de totes les professions i condicions socials, entre les quals trobarà gent disposada a incorporar-se a l'Opus Dei. Per exemple, a *Apunts íntims*, núm. 373 (3 de novembre de 1931) es llegeix: «Amb l'ajuda de Déu i l'aprovació del pare confessor, intentaré reunir aviat un grupet a part d'obers selectes», cit. a: Luis Cano, “Els primers supernumeraris de l'Opus Dei (1930-1950)” a: Santiago Martínez Sánchez i Fernando Crovetto (ed.), *El Opus Dei. Metodología, mujeres y relatos*, Thomson Reuters Aranzadi, Pamplona, 2021, p. 379. (N. de l'E.)

* «aprofita't més aviat del teu servei»: la traducció oficial castellana de la Conferència Episcopal Espanyola (2008) ofereix una altra

versió possible: «si tens la possibilitat de ser lliure, aprofita-la». (N. de l'E.)

[\[32\]](#) 1 Co 7, 20-24.

*
_ «*una finalitat especialitzada*»: en l'àmbit de l'apostolat seglar, es va discutir durant anys si era millor seguir el model centralitzat i tradicional de l'Acció Catòlica, que s'orientava a la col·laboració dels seglars en les diverses activitats parroquials, o el model "especialitzat", que apuntava a la inserció del militant catòlic en els problemes socials de l'ambient. Per a l'Opus Dei, segons el seu Fundador, qualsevol treball o activitat honesta és instrument d'apostolat, per la qual cosa l'Opus Dei «té totes les especialitzacions» pròpies de la vida mateixa. (N. de l'E.)

*
_ «*sense suplències de cap mena*»: l'autor vol assenyalar que l'apostolat dels laics de l'Opus Dei al món és «la seva missió a l'Església» i que s'articula a través de la «vocació professional secular», com dirà en el paràgraf següent, és a dir, no envaeix ni es considera millor o superior a l'apostolat que duen a terme abnegadament els religiosos al món: simplement és diferent, perquè no procedeix d'una vocació a la vida consagrada, sinó del Baptisme, pel qual Déu crida tothom a ser deixebles missioners de Crist. (N. de l'E.)

*
_ «*ens distingeix clarament*»: en realitat, des del punt de vista sociològic i apostòlic, les diferències amb els moviments d'avui dia són petites; la diversitat —per a sant Josepmaria— rau aquí en la universalitat, tant del fenomen pastoral i de comunió que representa l'Opus Dei com de la seva jerarquia interna. Però aquesta distinció no significa llunyania amb qui comparteix un mateix anhel de santedat al món, d'evangelització i de servei a l'Església, i llaços de comunió i fraternitat. (N. de l'E.)

[\[33\]](#) *Ef* 5, 8-9.

[\[34\]](#) *Jn* 11, 39.

[\[35\]](#) *Fl* 4, 8.

[\[36\]](#) *Co* 3, 17.

[\[37\]](#) *Ga* 5, 24.

[\[38\]](#) *Fl* 3, 18.

[\[39\]](#) Cf. *Jn* 12, 24.

[\[40\]](#) *Fl* 3, 19-21.

[\[41\]](#) Cf. *Sl* 20[19], 8.

[\[42\]](#) *Mt* 24, 28. «On hi ha carronya, s'hi apleguen els voltors». (N. de l'E.)

[\[43\]](#) *Fl.* 4, 22.

[\[44\]](#) Cf. *Flm* 8-12; *Ef* 6, 5 s.; *Co* 3, 22-25; *1 Tm* 6, 1-2; *1 Pe* 2, 18 s.

[\[45\]](#) Tertulià, *Apologeticum*, 37, 4 (*Fontes Christiani* 62, ed. de Tobias Georges, Freiburg-Basel-Wien, Herder, 2015, p. 230).

[\[46\]](#) *Rm* 14, 19.

[\[47\]](#) *Rm* 12, 17-18.

[\[48\]](#) *Lc* 16, 8.

* «*de l'enemic el consell*»: refrany popular que convida a ser prudents amb els adversaris, especialment si es presenten fent veure que

busquen el nostre bé: en aquest cas, sant Josepmaria convida a desconfiar del marxisme. El tema apareix a la faula del lleó i la cabra, atribuïda a Isop; aquí prové de la versió de Félix María Samaniego (1745–1801), de la seva faula del gos i el cocodril. Curiosament, al § 35b d'aquesta mateixa *Carta*, Escrivà el fa servir de nou, però en sentit oposat: de vegades, l'opinió d'un enemic pot revelar una veritat aprofitable.(N. de l'E.)

[\[49\]](#) *Rm* 13, 11.

[\[50\]](#) *Mt* 10, 34.

[\[51\]](#) *1 Pe* 3, 15.

[\[52\]](#) *2 Co* 5, 14.

[\[53\]](#) *Rm* 12, 11.

[\[54\]](#) Cf. *Ef* 5, 15-16.

[\[55\]](#) *Ga* 6, 10.

[\[56\]](#) *Sl* 2, 8.

[\[57\]](#) *1 Te* 5, 14.

[\[58\]](#) *2 Te* 3, 11.

[\[59\]](#) *2 Te* 3, 12.

[\[60\]](#) *Jdt* 8, 9-13.

[\[61\]](#) *Act* 5, 12.

[\[62\]](#) Cf. *Mt* 22, 21.

[63] *Jn 8, 32.*

* «de l'enemic el consell»: vegeu-ne la nota a § 24. (N. de l'E.)

* «no és una tasca eclesiàstica»: és a dir, per a Escrivà l'apostolat és tasca de cada persona, no de la institució, la qual es limita a orientar i a assistir pastoralment les persones que pertanyen o s'apropen a l'Opus Dei. La seva idea és que l'acció apostòlica és sempre responsabilitat i fruit de la iniciativa dels membres, cooperadors o amics, que es beneficien de l'orientació i l'ajuda espiritual que se'ls proporciona. (N. de l'E.)

* «no té matís confessional»: la missió com a deixebles de Jesús al món brolla de la consciència baptismal i es desplega en les relacions personals que cadascú conrea. Per això, pot no tenir un matís oficialment catòlic o "confessional", ja que brolla de la vida de fe personal i s'expressa en l'exercici de la mateixa professió o activitat secular. (N. de l'E.)

[64] Cf. *Mt 22, 15-22; Mc 12, 13-17; Lc 20, 20-26; Rm 13, 1-7.*

[65] *Act 16, 37.*

[66] *Act 22, 25-28.*

[67] *2 Pe 1, 10* (vg.). La versió de la *Neovulgata* ha canviat el text de la *Vulgata* que aquí cita sant Josepmaria, n'ha eliminat «*per bona opera*». La traducció de la Conferència Episcopal Espanyola (2008) és la següent: «poseu l'afany més gran a consolidar la vostra vocació i la vostra elecció». (N. de l'E.)

* «donar doctrina»: sovint sant Josepmaria fa servir aquesta expressió com a sinònim d'exposar la veritat cristiana, el dipòsit de la fe, en les formes i els contextos més variats, o, en altres paraules,

difondre el missatge evangèlic per mitjà de la mateixa activitat personal i professional. (N. de l'E.)

[\[68\]](#) *Rm* 10, 14.

[\[69\]](#) *2 Tm* 4, 2.

* [_](#) «*Quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur*»: «el que es rep, es rep segons la capacitat del recipient», és un aforisme filosòfic típicament escolàstic. El concepte el fa servir, per exemple, sant Tomàs d'Aquino a *Summa Theologiae*, I, q. 75, a. 5; cf. també *Scriptum super Sententiis*, lib. 4, d. 49, q. 2. (N. de l'E.)

[\[70\]](#) *Jn* 18, 37.

[\[71\]](#) *Ef* 4, 25.

[\[72\]](#) *Col* 4, 5-6.

[\[73\]](#) Cf. S. Gregori Magne, *Homiliae in Evangelia*, XXIV, a: *Corpus Christianorum (Series Latina)* CXLI, p. 197.

* [_](#) «*Societat Bíblica*»: originalment anomenada The British and Foreign Bible Society, o simplement The Bible Society, va ser fundada el 1804. Amb altres societats bíbliques, forma part de les United Bible Societies, que intenta fer accessible la Bíblia a tot el món. «*Exèrcit de salvació*»: The Salvation Army és una denominació cristiana protestant i una organització benèfica, fundada el 1865. (N. de l'E.)

* [_](#) «*no abandoneu el camp en cap mena de règim*»: l'opció que proposa Escrivà és seguir la mateixa vocació professional, tret que la Jerarquia catòlica disposi una altra cosa. En el cas de l'Opus Dei, és coneguda l'acusació de col·laboracionisme amb el règim del general Franco, des que dos dels seus membres van entrar al Govern

espanyol el 1957 i d'altres ho van fer en anys successius. Tanmateix, la Jerarquia catòlica espanyola no va desaconsellar la col·laboració dels catòlics amb el règim franquista, més aviat hi va donar suport, ja que —tot i que no reconeixia les llibertats polítiques— semblava que garantia la presència del missatge evangèlic en la vida pública. Cf. González Gullón — Coverdale, *Historia del Opus Dei*, p. 221–225; 227–234. (N. de l'E.)

[\[74\]](#) Cf. *Ef* 5, 32.

[\[75\]](#) Cf. *Mt* 19, 11 s.; *1 Co* 7, 25-40; «és superior al matrimoni»: així ho va definir el Concili de Trent, cf. nota a 10d. (N. de l'E.)

* «*coples d'amor humà al que és diví*»: referència implícita a l'obra poètica de sant Joan de la Creu (1542–1591), que va escriure “al que és diví”, és a dir, amb significat espiritual, algunes de les seves poesies immortals, en tot semblants a les coples d'amor humà d'altres autors renaixentistes. (N. de l'E.)

[\[76\]](#) *Ct* 8, 6.

[\[77\]](#) *Ct* 8, 7.

* «*no és cristià recomanar*»: sant Josepmaria està proposant un ideal molt alt de vocació matrimonial, una crida a la santedat, enmig del clima cada vegada més permissiu, que s'estava difonent en la societat occidental dels anys seixanta. No vol que s'entengui la continència periòdica com un mètode anticonceptiu “catòlic”, que es podria aplicar sense tenir en compte els aspectes mèdics, humans i espirituals que aquesta opció comporta per a cada persona. En el paràgraf següent dirà que, en casos concrets, «es podrà i s'haurà, fins i tot, de permetre, però recomanarà aconsellar-se amb el metge i amb el sacerdot. Vol ajudar els qui desitgen viure cristianament i santament el seu matrimoni i, alhora, necessiten distanciar els

naixements. En general, les seves paraules segueixen l'orientació pastoral i la praxi moral catòlica vigents entre el 1959 i el 1966, dates en què la *Carta* està datada i en què es va imprimir, com es pot veure en algunes obres de teologia moral d'aquells anys, que estaven a la biblioteca personal de sant Josepmaria. Aquesta doctrina va ser precisada i perfeccionada després per l'encíclica *Humanae vitae* (1968), de sant Pau VI. La *Humanae vitae* al·ludeix als «seriosos motius» que han de concórrer per fer servir els mètodes naturals, si es volen distanciar els naixements (cf. núm. 16). Alhora, explica que aquests mètodes no es poden deslligar de la “paternitat responsable” i de la virtut de la castedat. En el període en què va sortir aquesta *Carta* de sant Josepmaria, hi havia un debat teològic sobre la qüestió i el mateix Magisteri estava encara precisant la seva actitud, en la línia ja indicada el 1965 per la *Gaudium et spes* (números 50-51) del Concili Vaticà II. L'actual *Catecisme de l'Església Catòlica*, números 2369-2370, recull la formulació de la *Humanae vitae*, enriquida pel Magisteri de sant Joan Pau II. (N. de l'E.)

* «*amb paraules molt fortes*»: recordem que sant Josepmaria estava escrivint per als qui coneixien bé la seva manera de parlar, franca i sense embuts. Alhora, amb certa freqüència, en la seva predicació i escrits utilitza la hipèrbole, per subratllar un ensenyament, com quan diu que creuria els seus fills més que mil notaris unànimes (cf. *En diàlego con el Señor, op. cit.*, p. 282), o que preferiria, abans que murmurar, tallar-se la llengua amb les dents i escopir-la lluny (citada per Xavier Echevarría, homilia, 20 de juny del 2006, a: «Romana» 42 [2006], p. 84) i tants altres exemples, de gran efectivitat expressiva. Són maneres de dir hiperbòliques, que evidentment no pretenia que es prenguessin al peu de la lletra. Qui estigués familiaritzat amb l'amor d'Escrivà pels seus pares i conegués la seva capacitat de perdonar i la seva comprensió amb les debilitats humanes, que es fa patent en els seus escrits, començant per aquesta *Carta*, podria deduir que no compliria mai el que aquí diu. Però vol

fer servir «paraules molt fortes» per sensibilitzar els seus lectors amb el drama que viuen els qui descobreixen que són fills no desitjats. Un greu problema, existencial i psicològic, que s'abat especialment sobre la nostra societat, després de l'enorme difusió dels mètodes anticonceptius i les pràctiques abortives, a partir de l'anomenada *revolució sexual*, que ja estava a les portes quan sant Josepmaria va escriure aquestes paraules. Vol deixar clar que el model de santedat que proposa per a les persones casades inclou un «amor net» entre els cònjuges i un gran amor pels fills, sense por de la prole que Déu vulgui enviar, tret de per motius greus. (N. de l'E.)

* «*al món només hi haurà negres i catòlics*»: frase que s'ha d'entendre en el context històric de la reivindicació dels drets civils als Estats Units, dels anys cinquanta i seixanta del segle xx, quan es va escriure la *Carta*. Aquells anys van coincidir amb la difusió de les mesures de control de la natalitat a l'Amèrica del Nord, que per als activistes afroamericans amagaven un propòsit racista. Els catòlics també es van oposar a aquestes mesures, tot i que per motius morals. La irònica frase d'un membre de l'Obra, que cita Escrivà, es vol burlar dels prejudicis racistes i *antipapistes* d'alguns sectors de la població, que deploraven la natalitat més elevada d'afroamericans i catòlics. Sant Josepmaria aprofita l'ocasió per posar en ridícul el racisme —per reducció a l'absurd— i mostrar la seva insensatesa i la de tota discriminació per motius racials o religiosos.

A mitjans dels anys seixanta, a Amèrica era normal referir-se als afroamericans com a *negro* (plural *negroes*). El mateix Martin Luther King Jr., Malcom X i altres activistes antiracistes feien servir aquest terme amb naturalitat, igual que l'opinió pública en general, com es pot comprovar al llibre de Robert Penn Warren, *Who Speaks for the Negro?*, New York, Random House, 1965, contemporani a la *Carta*, en què es recullen entrevistes als principals líders del moviment pels drets civils.

El 1972, un afroamericà va preguntar a Escrivà com podia millorar en l'apostolat amb els de la seva raça (el noi va dir textualment "apostolat amb els negres", vocable que en castellà no tenia l'accepció pejorativa que ara té, especialment en altres llengües). Sant Josepmaria li va respondre: «Mira, fill meu, davant de Déu no hi ha negres ni blancs: tots som iguals, tots iguals! T'estimo amb tota la meva ànima, com estimo aquest i aquell, i tothom. Cal superar la barrera de les races, perquè no hi ha barrera!: tots som del mateix color: el color dels fills de Déu», notes d'una reunió, 3 d'abril del 1972, a: *Crònica* (1972), vol. 5, p. 106–107. (N. de l'E.)

[\[78\]](#) *Rm* 15, 15.

[\[79\]](#) *Ga* 5, 15.

[\[80\]](#) *Mt* 16, 24.

* «el 1931 va prendre forma»: el fet va ser evocat diverses vegades pel fundador de l'Opus Dei, que el considerava una llum de Déu important (cf. Andrés Vázquez de Prada, *El Fundador del Opus Dei*, vol. I, Madrid, Rialp, 1997, p. 388–392). (N. de l'E.)

[\[81\]](#) *1 Te* 4, 10-12; *Col* 3, 15.

[Torna a l'índex](#)